

De menneskeretlige forpligtelser efter EMRK artikel 3 og 8 til effektiv beskyttelse af voldtægts ofre

The Human Rights obligations under Articles 3 and 8 of the ECHR in relation to effective protection of rape victims

af **SARAH CANHAM HANSEN**

Specialet undersøger, hvilke menneskeretlige forpligtelser de kontraherende stater er underlagt efter Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i relation til den strafferetlige håndtering af voldtægts sager, herunder særligt i hvilket omfang konventionen forpligter staterne til at beskytte voldtægts ofre.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention indeholder en lang række rettigheder for den anklagede i en straffesag, mens dette ikke på samme måde er tilfældet for den forurettede. Konventionen indeholder i øvrigt ingen eksplicitte bestemmelser om voldtægt eller seksuel vold. På trods af fraværet af sådanne eksplicitte bestemmelser i konventionen har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i sin praksis anerkendt voldtægt som værende en alvorlig krænkelse af både individets integritet og seksuelle selvbestemmelse, og Domstolen har i denne forbindelse fastlagt en række positive forpligtelser for staternes håndtering af voldtægt med udgangspunkt i især konventionens artikel 3 og 8.

Specialet indeholder derfor en redegørelse for og analyse af artikel 3 og 8's anvendelsesområde samt relevant retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol med henblik på at fastslå indholdet og rækkevidden af disse positive forpligtelser. På baggrund af denne analyse kan det udledes, at staterne generelt er forpligtede til effektivt at kriminalisere, efterforske og retsforfølge voldtægt, ligesom staterne også i et vist omfang er forpligtede til at varetage beskyttelsen af voldtægts offerets integritet og værdighed under straffesagens gang. I analysen af retspraksis fra Domstolen gør specialet et forsøg på at konkretisere disse generelle forpligtelser.

Specialet sættes i et dansk perspektiv, idet der på baggrund af de udledte forpligtelser foretages en vurdering af, hvorvidt dansk ret lever op til forpligtelserne. Specialet undersøger i denne forbindelse den danske voldtægtsbestemmelse samt den processuelle ramme i retsplejeloven, ligesom specialet inddrager nationale interne retningslinjer for politiets håndtering af voldtægts sager. Ligeledes undersøger specialet aktuelle retlige udfordringer ved håndteringen af voldtægts sager i Danmark.

Det konkluderes, at dansk ret på nuværende tidspunkt har en legislativ ramme, der i vidt omfang lever op til de menneskeretlige forpligtelser på området, men at der er visse indikationer på, at Danmark ikke når helt i mål med at sikre en effektiv beskyttelse af voldtægts ofre i praksis.

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	3
1. Introduktion til specialet	4
1.1. Indledning.....	4
1.2. Problemformulering	4
1.3. Afgrænsning.....	5
1.4. Metode	5
2. Generelt om EMRK og EMD	6
2.1. Indledende bemærkninger om EMRK og konventionens betydning for national strafferet	6
2.2. Generelt om EMD.....	7
2.2.1. EMD's rolle og staternes skønsmargin	7
2.2.2. Fortolkningsstil og retskilder	8
2.2.3. Doktrinen om staternes positive forpligtelser	8
2.3. EMRK artikel 3: Forbud mod tortur mv.....	9
2.3.1. Det materielle anvendelsesområde.....	9
2.3.2. Artikel 3-praksis om voldtægt – voldtægt som en torturhandling.....	10
2.3.3. Særligt om den processuelle del af artikel 3 – princippet om effektiv efterforskning	11
2.4. EMRK artikel 8: Ret til respekt for privatliv mv.....	12
2.4.1. Det materielle anvendelsesområde.....	12
2.4.2. Artikel 8-praksis om voldtægt – staternes kriminaliserings- og beskyttelsesforpligtelser	12
2.5. Sammenfatning: EMRK artikel 3 og 8.....	14
3. Staternes legislative og processuelle positive forpligtelser	14
3.1. Den legislative positive forpligtelse til effektivt at kriminalisere voldtægt.....	14
3.1.1. EMD's afgørelse i <i>M.C. mod Bulgarien</i>	15
3.1.2. Rækkevidden af dommen	17
3.2. Den processuelle positive forpligtelse til effektiv efterforskning i voldtægtssager	17
3.2.1. Efterforskningen skal være egnet.....	18
3.2.2. Efterforskningen skal være uafhængig og upartisk	19
3.2.3. Efterforskningen skal inddrage forurettede	20
3.2.4. Efterforskningen skal fremmes med den fornødne omhu og hurtighed.....	20
3.3. Sammenfatning: Staternes legislative og processuelle positive forpligtelser	22
4. Dansk ret	23
4.1. Den danske voldtægtsbestemmelse – straffelovens § 216, stk. 1	23
4.1.1. Danmarks efterlevelse af principperne i <i>M.C. mod Bulgarien</i> – før og efter samtykkekravet.....	24
4.1.1.1. Før lovændringen	24
4.1.1.2. Efter lovændringen.....	25
4.2. Den processuelle ramme	27
4.2.1. Generelle sagsbehandlingsregler	27
4.2.1.1. Sagsbehandlingstid.....	27
4.2.1.2. Objektivitet.....	28
4.2.1.3. Vejlednings- og underretningsregler	28
4.2.2. Efterforskningen	29
4.2.2.1. Retsplejeloven	29
4.2.2.2. Administrative nationale retningslinjer	30
4.2.3. Voldtægtsofferets processuelle retsstilling i straffesagen	31
4.2.3.1. Bistandsadvokatordningen	32
4.2.3.2. Indskrænket bevisførelse	33

4.2.3.3.	Afhøringsregler	34
4.2.3.3.1.	Afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse	34
4.2.3.3.2.	Dørlukning	35
4.2.3.3.3.	Videoafhøring	35
5.	Konklusion: Efterlever Danmark forpligtelserne efter EMRK artikel 3 og 8?.....	36
6.	Litteraturliste	37
7.	Bilag	41

Abstract

The overall purpose of this Master's thesis is to examine the State obligations in The European Convention on Human Rights (ECHR) Articles 3 and 8 in relation to effective protection of rape victims. Based on the results of this examination, the thesis evaluates whether Denmark as a Contracting Party observes its obligations under Articles 3 and 8 in both formal law and practice.

To establish the State obligations, this thesis describes and analyzes the scope of ECHR Articles 3 and 8. Articles 3 and 8 protect the right not to be subjected to torture or inhuman or degrading treatment and the right to private life, but the provisions do not expressly lay out positive obligations for the Contracting States. Instead, The European Court of Human Rights (ECtHR) has through a dynamic interpretation of the Convention established and specified several State obligations in its case law. Consequently, the first part of the thesis is mainly based on an analysis of relevant ECtHR case law. The second part of the thesis describes and analyzes different sources of Danish law, including criminal law provisions and national guidelines on how to investigate rape cases and protect victims of rape.

The thesis finds that ECtHR case law establishes both legislative and procedural requirements for the Contracting States. The States must criminalize rape in an effective way by establishing adequate criminal legislation and using lack of consent as the essential element of rape and sexual abuse, including in the absence of proof of force or physical resistance by the victim. Yet, it is crucial that the States make sure that efficiency is also achieved in practice. Therefore, the States must observe the principles of effective investigation and prosecution to ensure the required efficiency in practice. This implies that the States must *inter alia* investigate in an impartial and prompt manner and ensure a proper inclusion of the victim throughout the investigation. Furthermore, an effective prosecution implies that every non-consensual sexual activity is prosecuted and penalized. Also, national law is obliged to safeguard the interests and human rights of rape victims during the criminal proceedings and to balance the rights of the victim and the perpetrator.

Finally, the thesis concludes that Danish law observes the obligations under Articles 3 and 8 to a great extent. However, there are certain implications that Denmark does not currently ensure rape victims an effective protection in practice. *Daugaard Sørensen v. Denmark* is used as an example of the current practical challenges that Denmark might be facing when processing rape cases. Although the case is pending and still awaits to be tried before the ECtHR, the author presents an opinion on how the Court would assess the case based on its previous case law.

1. Introduktion til specialet

1.1. Indledning

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (herefter EMRK) indeholder ingen eksplicitte artikler om voldtægt eller seksuel vold. Imidlertid er seksualforbrydelser i praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (herefter EMD eller Domstolen) blevet anerkendt som alvorlige krænkelser af offerets integritet og seksuelle selvbestemmelse, og Domstolen har i sin praksis etableret positive forpligtelser for staterne, som særligt skal sikre, at voldtægtssofres menneskerettigheder varetages effektivt gennem EMRK. EMD har ved fastlæggelsen af disse positive forpligtelser især taget udgangspunkt i EMRK artikel 3 og 8. Artiklerne forpligter blandt andet staterne til effektivt at kriminalisere, efterforske og straffe voldtægt samt at beskytte ofrenes integritet og værdighed under straffesagen. Disse forpligtelser må imidlertid afbalanceres over for gerningspersonens menneskerettigheder.

EMD afsagde i 2003 dom i sagen *M.C. mod Bulgarien*, som har præciseret staternes positive forpligtelser i relation til håndteringen af voldtægtsforbrydelser og beskyttelsen af voldtægts- ofre. Sagen har tiltrukket sig opmærksomhed i Danmark og er blandt andet blevet kritiseret for at være for vidtgående¹, men sagen bidrog ikke desto mindre til overvejelser omkring en reformation af den danske voldtægtsbestemmelse, som senere viste sig at blive en realitet.

Der er internationalt kommet større fokus på ofre for forbrydelser og deres menneskerettigheder – også i voldtægtssager.² Beskyttelsen af voldtægts ofre har desuden været et tilbagevendende emne på den politiske dagsorden i Danmark, og der er taget flere tiltag til at fremme voldtægts ofrenes retsstilling.³ I skrivende stund har flere tilfælde af myndighedsfejl og langsommelig sagsbehandling i blandt andet voldtægtssager imidlertid tiltrukket sig opmærksomhed i medierne⁴, og der er i denne forbindelse blevet skabt debat om, hvilke menneskeretlige problemstillinger dette indebærer for voldtægts offeret. Problemstillingerne ses nu at have fået opmærksomhed fra politisk side.⁵ En af de forurettede i de omtalte sager har indbragt sin sag for EMD med påstand om, at myndighedsfejlene har krænket hendes menneskerettigheder efter blandt andet artikel 3 og 8. Sagen, *Daugaard Sørensen mod Danmark*⁶, vil blive inddraget i specialet til en belysning af, hvorvidt der i praksis foreligger aktuelle retlige udfordringer i forhold til Danmarks efterlevelse af de menneskeretlige forpligtelser på området.

1.2. Problemformulering

Med udgangspunkt i ovenstående vil specialet afdække, hvilke menneskeretlige forpligtelser Danmark ifølge EMRK artikel 3 og 8 er underlagt i relation til den strafferetlige håndtering af voldtægt med henblik på en vurdering af, om Danmark efterlever disse forpligtelser. Specialet

¹ Se for eksempel Gorm Toftegaard Niensens kritik i ”Er Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol en trussel for fundamentale strafferetlige principper?”, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, årgang 97, nr. 3 (2010)

² Laudrup og Rahbæk (2006), s. 11

³ Se for eksempel tiltagene beskrevet i følgende pressemeddelelser på Justitsministeriets hjemmeside:

<https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/nyt-udspil-fra-justitsministeren-respekt-for-voldtægts ofre/> og <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/justitsministeren-nedsætter-ekspertpanel-om-voldtægt-og-vil-skaerpe-lovgivning/>

⁴ Se for eksempel følgende artikel fra DR, som er én af flere under temaet ”En beklagelig fejl” – her afdækker DR flere sager, hvor der er blevet begået sagsbehandlingsfejl af politiet: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/politiet-har-begaet-alvorlige-fejl-i-straffesager-gerningsmaend-kan-vaere-gaet-fri>. Flere af sagerne beskrives også i podcasten ”En beklagelig fejl”, der kan findes på dr.dk/lyd

⁵ Se justitsministerens udtalelser i følgende artikler: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/justitsminister-kritiserer-politiet-grove-fejl-i-straffesager-de-her-fire-ting-er> og <https://www.dr.dk/nyheder/politik/ofre-politisvigt-oplevede-dybt-beroert-justitsminister-paa-samraad-jeg-deler-vreden>

⁶ Sagen omtales nærmere nedenfor under afsnit 4.2.1.3.

vil gennemgående have fokus på Danmarks forpligtelser i forhold til beskyttelsen af voldtægts-ofre.

1.3. Afgrænsning

Specialet indeholder ikke en generel redegørelse for EMRK's stedlige eller materielle anvendelsesområde, idet dette ikke er formålet med specialet. Specialet afgrænser sig til en undersøgelse af EMD's syn på voldtægt som værende en menneskerettighedskrænkelse samt staternes forpligtelser i relation til voldtægt efter EMRK artikel 3 og 8.

Derudover afgrænses specialet til en behandling af staternes positive forpligtelser i relationer mellem borgerne. I nogle af de inddragede domme udledes disse forpligtelser af artikel 3 og andre gange af artikel 8 alene eller i kombination med artikel 3 (og eventuelt også i kombination med andre artikler). Det kan derfor være vanskeligt at udlede, hvilke specifikke forpligtelser der følger af henholdsvis artikel 3 og 8. For fremstillingens skyld er artiklerne opdelt på den måde, at de processuelle forpligtelser primært behandles under artikel 3, mens de legislative (materielle) forpligtelser primært behandles under artikel 8. En hel skarp opdeling er dog ikke mulig, idet forpligtelserne hænger meget snævret sammen. Specialets fokus på staternes positive forpligtelser medfører også, at der ikke vil blive foretaget en gennemgang af staternes negative forpligtelser efter artikel 3 og 8.

EMD har indfortolket processuelle garantier i artikel 3 på samme måde som med artikel 2 (retten til liv) og artikel 13 (adgang til effektive retsmidler).⁷ Det medfører, at artiklerne i forhold til staternes processuelle forpligtelser ikke klart lader sig adskille – heller ikke i praksis fra EMD. Der foretages dog en overordnet afgrænsning i forhold til artikel 2 og 13, og der vil derfor ikke blive redegjort nærmere for disse artiklers indhold eller anvendelsesområde.

Specialet er – som allerede påpeget i indledningen – gennemgående opmærksomt på, at der på strafferettens område også må tages et væsentligt hensyn til den anklagede, som i forhold til voldtægtsofferet har konkurrerende rettigheder efter EMRK artikel 6, som staten skal søge at afbalancere over for offerets artikel 3- og 8-rettigheder. Hensynet til den anklagede ses i vidt omfang afspejlet i den danske retsplejelov, hvor sigtede eller tiltalte er tillagt et ikke uvæsentligt omfang af begunstigende processuelle rettigheder, som kan konflikte med forurettedes interesser eller rettigheder. Af hensyn til specialets omfang foretages der dog ikke en beskrivelse af den anklagedes rettigheder og processuelle retstilling efter artikel 6 eller dansk ret.

I forhold til udlægningen af dansk materiel strafferet begrænses fremstillingen til en beskrivelse af straffelovens § 216, stk. 1, hvilket indebærer, at de øvrige stykker i bestemmelsen ikke bliver inddraget, ligesom andre sædelighedsforbrydelser ikke vil blive omtalt. Der vil desuden ikke blive foretaget en udførlig gennemgang af samtykkelovens tilblivelse og de retlige diskussioner, der har rejst sig på baggrund af indførelsen af denne, idet formålet er at fremhæve de menneskeretlige overvejelser, der ligger bag indførelsen af samtykkekravet i dansk ret.

1.4. Metode

For at besvare problemformuleringen må der foretages en undersøgelse af gældende ret. I specialet gøres derfor brug af *den retsdogmatiske metode*, der har til formål at beskrive, fortolke og systematisere gældende ret.⁸ Anvendelse af den retsdogmatiske metode forudsætter en inddragelse af forskellige retskilder.

⁷ Kjølbro (2023), s. 310

⁸ Evald (2020), s. 15

Specialet inddrager først og fremmest internationale retskilder i form af EMRK samt praksis fra EMD med henblik på at udlede staternes menneskeretlige forpligtelser på området. Danmark inkorporerede EMRK i 1992, hvorefter konventionen formelt blev gjort til en del af dansk ret.⁹ Dette har medført, at lovgiver dels er forpligtet til at sikre Danmarks efterlevelse af EMRK, men også at danske domstole har pligt til at håndhæve konventionen som fortolket og anvendt i EMD's retspraksis. Selv om EMRK således udgør en del af gældende dansk ret, skelnes der i specialet mellem menneskeretten og dansk ret af hensyn til besvarelsen af problemformuleringen. Det skal kort bemærkes, at EMD's officielle sprog er fransk og engelsk, og at der ved inddragelsen af praksis fra Domstolen derfor citeres på engelsk, ligesom der kan forekomme citerede præmisser, som er oversat fra fransk til engelsk.¹⁰

Danske retskilder i form af love, betænkninger, administrative retningslinjer mv. inddrages med henblik på en vurdering af, om dansk ret efterlever de menneskeretlige forpligtelser på området.

2. Generelt om EMRK og EMD

2.1. Indledende bemærkninger om EMRK og konventionens betydning for national strafferet

EMRK foreskriver en beskyttelse af klassiske og fundamentale civile og politiske retsgarantier og friheder og udspringer af det samme værdigrundlag, som ligger bag menneskeretten i øvrigt; et ideal om det enkelte menneskes *værdighed og frihed*.¹¹

Det er de kontraherende stateres opgave at sikre overholdelsen af EMRK's rettigheder og forpligtelser. *Staten* er således pligtsubjekt i forhold til konventionens bestemmelser.¹² Der er tale om et bredt statsbegreb, som omfatter alle statslige organer, repræsentanter og ansatte uanset hierarkisk placering.¹³ Almindelige borgere er derimod ikke direkte forpligtet af konventionen, men den får alligevel indirekte betydning i retsforhold mellem borgerne, idet staten ikke blot skal afstå fra at gøre indgreb i de beskyttede rettigheder, men også har positive forpligtelser til aktivt at beskytte borgerne mod overgreb på hinanden.¹⁴ *Enhver* er rettighedssubjekt, og enkeltpersoner er sikret en effektiv adgang til efterprøvelse af statens menneskerettighedskrænkelser, idet enhver person har adgang til at indbringe klager herom for EMD.¹⁵

EMRK stiller krav til den nationale strafferet, og disse krav relaterer sig både til beskyttelsen af gerningspersonen og offeret.¹⁶ EMRK har på grund af EMD's stigende og gradvist mere substantielle afgørelser på strafferettens område fået væsentlig betydning for national strafferet¹⁷, og de kontraherende stater må derfor også inden for strafferettens område tilpasse sig det værdigrundlag, som menneskerettighederne bygger på. Menneskerettigheder må desuden an-

⁹ Rytter (2011), s. 33. Konventionen blev inkorporeret ved lov nr. 285 af 29. april 1992

¹⁰ Når en sådan oversættelse forekommer, vil dette fremgå i fodnoten til den citerede præmis

¹¹ Rytter (2011), s. 29

¹² Jf. EMRK artikel 1

¹³ Kjølbro (2023), s. 35

¹⁴ Rytter (2011), s. 54-55 og Kjølbro (2023), s. 41-42. Doktrinen om staternes positive forpligtelser behandles nærmere nedenfor under afsnit 2.2.3.

¹⁵ Jf. herved EMRK artikel 34

¹⁶ Baumbach (2014), s. 15

¹⁷ *Ibid.*, s. 32

ses for at have en særlig betydning inden for strafferetten, fordi der netop både er en gerningsperson, der skal beskyttes under retsforfølgningen, og et offer hvis værdighed skal respekteres.¹⁸ Menneskerettighederne tvinger på denne måde national strafferet til at have et *dualistisk* præg, således der ikke alene er fokus på beskyttelsen af gerningspersonens rettigheder; der må også anlægges et offerperspektiv.¹⁹

2.2. Generelt om EMD

EMD er konventionens juridiske kontrolorgan, der skal sikre, at de kontraherende stater efterlever forpligtelserne efter konventionen.²⁰ EMD's endelige domme er bindende for den indklagede stat, og staten må derfor foretage de relevante korrektioner i national lovgivning eller praksis, hvis den bliver dømt for en krænkelse af EMRK.²¹ Domstolen er tillagt den autoritative fortolkningskompetence og kan dermed behandle og afgøre sager vedrørende fortolkning, udfyldning samt anvendelse af konventionen.²² EMD har herved en retsskabende funktion, og det er populært sagt EMD's praksis, der giver EMRK's brede og vagt formulerede rettigheder "kød og blod".²³ I praksis vil det derfor være meget vanskeligt at skulle fortolke og anvende konventionen uden at inddrage praksis fra Domstolen. Præcedens spiller i denne forbindelse en vigtig rolle i relation til nye afgørelser. EMD henviser ofte til tidligere afgørelser og anser sig for bundet heraf *i praksis*, men Domstolen er ikke *formelt* bundet af tidligere praksis.²⁴ Af hensyn til retssikkerhed, lighed og forudberegnelighed fraviger EMD dog kun fast praksis for det tilfælde, at der foreligger gode grunde hertil.²⁵

2.2.1. EMD's rolle og staternes skønsmargin

EMD har en *subsidiær* rolle i forhold til de kontraherende staters nationale domstole, og dette hænger sammen med den af EMD udviklede doktrin om staternes skønsmargin, som efter omstændighederne kan begrænse EMD's efterprøvelse af nationale vurderinger.²⁶ Doktrinen indebærer, at staterne på nogle områder overlades et vurderings- eller skønsspillerum i større eller mindre grad, men det betyder som udgangspunkt ikke, at EMD helt afstår fra at efterprøve opfyldelsen af EMRK.²⁷ Den overladte skønsmargin kan for eksempel være begrundet i respekten for, at der ikke er konsensus vedrørende et bestemt spørgsmål eller retsområde i staterne.

EMD har udtalt, at staterne nyder en *vid* skønsmargin ved bedømmelsen af, hvilke nationale foranstaltninger der er tilstrækkelige til at beskytte borgerne mod voldtægt.²⁸ Samtidig har Domstolen dog understreget, at denne skønsmargin begrænses af bestemmelserne i konventionen og den måde, som Domstolen fortolker dem på i lyset af en eventuel international konvergens på området.²⁹ En sådan konvergens har EMD netop konstateret i forhold til, hvordan

¹⁸ Ibid., s. 37

¹⁹ Ibid., s. 14-15 og 18-19

²⁰ Jf. EMRK artikel 19

²¹ Jf. herved EMRK artikel 46

²² Jf. EMRK artikel 32

²³ Rytter (2011), s. 57

²⁴ Lorenzen m.fl. (2011), s. 25 samt Kjølbro (2023), s. 15

²⁵ Lorenzen m.fl. (2011), s. 25

²⁶ Rytter (2011), s. 110

²⁷ Ibid., s. 112

²⁸ Se *M.C. mod Bulgarien*, præmis 154

²⁹ Se *M.C. mod Bulgarien*, præmis 155

medlemsstaterne straffer voldtægt – nemlig med udgangspunkt i et krav om samtykke eller frivillighed frem for tvang.³⁰

2.2.2. Fortolkningsstil og retskilder

Det helt centrale element, der påvirker EMD's fortolkning, er *nutidens samfundsforhold*. På denne måde adskiller fortolkningen af EMRK sig fra sædvanlig traktatfortolkning.³¹ Domstolen har gentagne gange bemærket, at fortolkningen af EMRK sker med udgangspunkt i "present-day conditions".³² På denne måde sikres, at anvendelsen af EMRK løbende tilpasses samfundsudviklingen, og at rettighederne ikke risikerer at blive teoretiske eller illusoriske, men at der bliver ved med at være tale om en praktisk og effektiv rettighedsbeskyttelse.³³

Domstolen har påpeget, at EMRK også skal fortolkes i overensstemmelse med *andre folkeretlige regler og principper*, som konventionen er en del af.³⁴ Baggrunden herfor er, at andre konventioner mv. kan være udtryk for mere specifikke normer eller sædvaner inden for menneskerettens område, og at de derfor kan bidrage til en nærmere fastlæggelse af de rettigheder og krav, der udspringer af de brede og vagt formulerede bestemmelser i EMRK eller i øvrigt tale for en bestemt fortolkning af EMRK. Der findes talrige eksempler på, at EMD inddrager folkeretlige konventioner og andre folkeretlige retskilder. Domstolen inddrager også ikke-bindende retsakter.³⁵ Her er det dog særligt relevant at nævne inddragelsen af FN-konventioner, herunder FN's Kvindekonvention, samt Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Istanbulkonventionen). Disse konventioner har bidraget til at fortolke voldtægt inden for menneskeretlige rammer³⁶ og må derfor anses for at udgøre vigtige fortolkningsbidrag for EMD på dette område.

EMD fortolker også *komparativt*, når Domstolen ved sin fortolkning af EMRK lægger vægt på, hvad der følger af staternes retssystemer, og om der her er konsensus med hensyn til en given problemstilling.³⁷

Sammenfattende kan EMD siges at have anset sig for ganske frit stillet, når det kommer til fortolkningen af EMRK, og dette skal igen ses i lyset af EMD's dynamiske fortolkningsstil, og at konventionen skal forblive et såkaldt *levende instrument*.³⁸

2.2.3. Doktrinen om staternes positive forpligtelser

Staten skal ikke blot afstå fra unødige indgreb i individets menneskerettigheder (de *negative forpligtelser*) men skal også aktivt sikre de pågældende rettigheder i konventionen.³⁹ Dette kaldes doktrinen om staternes positive forpligtelser. Doktrinen er udviklet på baggrund af en formålsfortolkning af EMRK samt konventionens artikel 1⁴⁰, hvorefter "De høje kontraherende parter *skal sikre enhver person under deres jurisdiktion de rettigheder og friheder, som*

³⁰ Se EMD's konstatering heraf i *M.C. mod Bulgarien*, præmis 156 ff. Sagen behandles nedenfor under afsnit 3.1.

³¹ Rytter (2011), s. 59

³² *Ibid.*, s. 61

³³ Lorenzen m.fl. (2011), s. 22

³⁴ Kjølbro (2023), s. 28

³⁵ *Ibid.*, s. 30 f.

³⁶ Laudrup og Rahbæk (2006), s. 34

³⁷ Lorenzen m.fl. (2011), s. 23

³⁸ Kjølbro (2023), s. 24

³⁹ Rytter (2011), s. 97 og Kjølbro (2023), s. 26 f.

⁴⁰ Baumbach (2014), s. 351 f. og Kjølbro (2023), s. 26

er nævnt i denne konventions afsnit 1.”⁴¹ En positiv forpligtelse kan defineres som en forpligtelse til at foretage proaktive skridt eller træffe visse (aktive) foranstaltninger for at beskytte individerne under statens jurisdiktion mod konventionskrænkelser fra andre borgere.⁴²

Doktrinen om staternes positive forpligtelser blev første gang præsenteret i 1979⁴³, hvor EMD fastslog, at retten efter artikel 8 “*does not merely compel the State to abstain from such interference: in addition to this primarily negative undertaking, there may be positive obligations inherent in an effective “respect” for family life.*”⁴⁴

Doktrinen om staternes positive forpligtelser hviler på den erkendelse, at en borgers krænkelse af en anden borgers menneskerettigheder kan have lige så fatale konsekvenser for offeret som statens krænkelser.⁴⁵ Doktrinen er altså udviklet for at sikre effektiv rettighedsbeskyttelse borgerne imellem og har derfor også vist sig at være meget relevant i relation til voldtægt. Doktrinen er blevet indfortolket i vidt omfang i både artikel 3 og 8, men den synes under alle omstændigheder at være fast etableret i EMD’s praksis og omfatter principielt EMRK i sin helhed.⁴⁶ Omfanget af de positive forpligtelser fastlægges gennem EMD’s praksis fra sag til sag.⁴⁷

Enkeltpersoners overgreb kan ikke påklages til Domstolen, eftersom borgerne ikke er pligtsubjekter efter EMRK. Imidlertid kan staten i kraft af dens positive forpligtelser gøres ansvarlig for ikke at have beskyttet borgeren tilstrækkeligt i anledning af overgrebet.

Trine Baumbach har opdelt statens positive forpligtelser på strafferettens område i tre overordnede kategorier: de *legislative positive forpligtelser* (kriminaliseringsforpligtelse), de *præventive operationelle positive forpligtelser* (faktuel pligt til at søge at hindre forbrydelser) og endelig de *processuelle positive forpligtelser* (efterforskning- og retsforfølgingsforpligtelse).⁴⁸ Staterne har først og fremmest en pligt til at etablere effektive straffelove, som sanktionerer forbrydelser på en proportionel måde, og som skal håndhæves i praksis gennem en effektiv efterforskning og retsforfølgning. Domstolen kan også vurdere, om staten har iværksat konkrete, operationelle tiltag med henblik på at forhindre, at forbrydelser bliver begået. Særligt de legislative og processuelle forpligtelser må anses for væsentlige i relation til den strafferetlige håndtering af voldtægt, hvorfor de vil blive undersøgt nærmere i afsnit 3.

2.3. EMRK artikel 3: Forbud mod tortur mv.

2.3.1. Det materielle anvendelsesområde

Artikel 3 forbyder tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Bestemmelsen er udtryk for en grundlæggende værdi, der er central i et demokratisk samfund og har af samme grund en absolut karakter, som indebærer, at der ikke kan gøres undtagelser til forbuddet.⁴⁹ Begreberne ”tortur” og ”umenneskelig” (behandling eller straf) eller ”nedværdigende” (behandling eller straf) er ikke defineret i artikel 3. Begreberne må dog anses for rangeret, således at tortur udgør den groveste form for mishandling, umenneskelig (behandling eller straf) en mindre grov form og nedværdigende (behandling eller straf) den mindst grove

⁴¹ Mine udhævninger

⁴² Baumbach (2014), s. 353

⁴³ I sagen *Marckx mod Belgien*

⁴⁴ *Marckx mod Belgien*, præmis 31

⁴⁵ Baumbach (2014), s. 354

⁴⁶ Kjølbro (2023), s. 26 og Rytter (2011), s. 98

⁴⁷ Baumbach (2014), s. 355

⁴⁸ Baumbach (2014), s. 358

⁴⁹ Kjølbro (2023), s. 295

form.⁵⁰ Domstolen lægger vægt på den definition af tortur, som fremgår i CAT-konventionen⁵¹, når den skal vurdere, om en mishandling kan anses for tortur.⁵² I praksis vil det bero på en konkret og samlet vurdering, om mishandlingen kan anses for umenneskelig eller nedværdigende, eller om den antager karakter af tortur, og der vil indgå flere momenter ved Domstolens vurdering heraf.⁵³ Den nærmere fastlæggelse af begreberne må derfor søges i EMD's retspraksis. For at en mishandling falder ind under artikel 3's anvendelsesområde, kræves det dog, at borgeren har været udsat for en behandling, der overstiger et vist minimum af alvor.⁵⁴

2.3.2. Artikel 3-praksis om voldtægt – voldtægt som en torturhandling

I *Aydin mod Tyrkiet* blev klageren, en 17-årig ung tyrkisk kvinde, arresteret og varetægtsfængslet i 3 dage. Mens hun var i sikkerhedsstyrkernes varetægt, fik hun blandt andet bind for øjnene, blev afklædt og spulet med koldt vand og efterfølgende voldtægt af en ukendt myndigheds-person. EMD fandt, at *“rape leaves deep psychological scars on the victim which do not respond to the passage of time as quickly as other forms of physical and mental violence. The applicant also experienced the acute physical pain of forced penetration, which must have left her feeling debased and violated both physically and emotionally.”*⁵⁵ Domstolen understregede i denne forbindelse, at voldtægt begået af en myndighedsperson på en tilbageholdt borger må anses for en særlig alvorlig krænkelse, idet borgerens sårbarhed i situationen udnyttes.⁵⁶ EMD fandt efter en samlet vurdering, at klageren ikke bare havde været udsat for en behandling i strid med artikel 3, men at den kunne sidestilles med tortur. Domstolen udtalte, at *“the accumulation of acts of physical and mental violence inflicted on the applicant and the especially cruel act of rape to which she was subjected amounted to torture in breach of Article 3 of the Convention.”*⁵⁷ Med denne udtalelse fremstår det imidlertid ikke klart, om det er akkumulatio-nen af handlingerne, der tilsammen udgør tortur, eller om voldtægten også i sig selv kunne sidestilles med tortur. Det blev dog præciseret i samme præmis, at Domstolen også var nået til denne konklusion *“on either of these grounds taken separately.”* Hermed understreges det altså klart og tydeligt, at den behandling, klageren havde været udsat for, ikke udelukkende udgjorde tortur på baggrund af den flerhed af ydmygende og smertefulde handlinger, hun havde været udsat for, men at voldtægten også i sig selv måtte anses for en torturhandling. Af dommen kan det altså umiddelbart udledes, at voldtægt begået af en myndighedsperson, mens borgeren er i myndighedernes varetægt, konstituerer tortur i artikel 3's forstand.

I *Maslova and Nalbandov mod Rusland* nåede Domstolen til samme resultat. Klageren var under en afhøring på en lokal politistation blevet voldtægt gentagne gange af tre mandlige efterforskere, tvunget til at udføre oralsex og udsat for andre overgreb med det sigte at få hende til at tilstå et drab. EMD henviste til og gentog sine formuleringer fra *Aydin*-sagen.⁵⁸ Domsto-len fandt, at akkumulatio-nen af de overgreb, som Maslova havde været udsat for – og især de gentagne voldtægter – udgjorde tortur.⁵⁹ I *Maslova*-sagen forholdt Domstolen sig imidlertid ikke til, om hver af de enkelte overgreb isoleret set udgjorde tortur. Hvis voldtægten begået på klageren i *Aydin*-sagen måtte anses for tortur, er det imidlertid vanskeligt at forestille sig, at de

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ FN's Konvention mod Tortur og Anden Grusom, Umenneskelig eller Nedværdigende Behandling eller Straf

⁵² Kjølbros (2023), s. 300

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid., s. 296

⁵⁵ *Aydin*, præmis 83

⁵⁶ *Aydin*, præmis 83

⁵⁷ *Aydin*, præmis 86 (mine udhævninger)

⁵⁸ *Maslova*, præmis 105

⁵⁹ *Maslova*, præmis 106

gentagne voldtægter i Maslova-sagen ikke også måtte anses for tortur uafhængigt af den øvrige mishandling, hun havde været udsat for.

Man kan herefter stille spørgsmålstegn ved, om EMD altid vil rubricere voldtægt som tortur i artikel 3's forstand i sine domme. EMD's konklusion i de ovennævnte sager må ses i lyset af de omstændigheder, hvorunder voldtægterne er begået. Voldtægt begået af en myndighedsperson, mens borgeren har været i myndighedernes varetægt, er et indgreb i borgerens artikel 3-retigheder i strid med statens negative forpligtelser og indebærer – som Domstolen selv har påpeget – en særlig alvorlig udnyttelse og krænkelse af borgeren, herunder fordi voldtægterne er anvendt til at nedbryde klagerne i situationen. Af disse grunde blev voldtægterne i de omtalte sager karakteriseret som tortur efter artikel 3. Vurderingsgrundlaget i de sager, hvor voldtægten er begået borgerne imellem, er et andet, eftersom det her er statens iagttagelse af de positive forpligtelser, der er afgørende for, om der bliver statueret en krænkelse af artikel 3. I disse sager er det derfor ikke på samme måde nødvendigt for EMD at forholde sig til karakteren af voldtægten, og om den udgør tortur i artikel 3's forstand. Ovenstående praksis bidrager dog til at belyse EMD's syn på voldtægt som værende en meget alvorlig krænkelse af offeret både psykologisk og fysiologisk – og dette må gælde, uanset om voldtægten er begået af en myndighedsperson eller en borger. Voldtægt må derfor generelt anses for at falde ind under beskyttelsen mod tortur og anden umenneskelig eller nedværdigende behandling.⁶⁰

2.3.3. Særligt om den processuelle del af artikel 3 – princippet om *effektiv efterforskning*

EMD har fastslået, at artikel 3 indeholder en processuel forpligtelse til at indlede efterforskning i anledning af et påstået overgreb.⁶¹ Denne forpligtelse følger ikke direkte af ordlyden i artikel 3, men Domstolen har indfortolket visse processuelle garantier i bestemmelsen.⁶² Forpligtelsen indebærer, at rammerne for en effektiv efterforskning skal være til stede, men ikke at staten er forpligtet til at nå et bestemt resultat i sagen. Domstolen har udtrykt dette som "*an obligation not of result but of means.*"⁶³

Begrundelsen for en sådan processuel forpligtelse er et *effektivitetssynspunkt*⁶⁴; den skal sikre en effektiv efterlevelse af forbuddet mod de i bestemmelsen omfattede integritetskrænkelser. Pligten indtræder og gælder generelt i de tilfælde, hvor en person fremfører en velbegrundet påstand ("arguable claim") om at have været offer for en behandling i strid med artikel 3 under mistænkelige omstændigheder.⁶⁵

EMD har også understreget denne efterforskningsforpligtelse i voldtægtssager. Som et eksempel udtalte Domstolen i Maslova-sagen, at staten havde pligt til at iværksætte en "*effective official investigation.*"⁶⁶ Domstolen understregede i sagen også, at voldtægt er en forbrydelse af en så åbenbart nedværdigende karakter, at det aktualiserer statens processuelle forpligtelser efter artikel 3.⁶⁷

⁶⁰ Se til støtte herfor Policy Brief fra Institut for Menneskerettigheder: "Samtykkebaseret voldtægtslovgivning", maj 2019, s. 1

⁶¹ Kjølbro (2023), s. 310

⁶² Ibid.

⁶³ Se for eksempel *S.Z. mod Bulgarien*, præmis 46. Ligeledes Baumbach (2014), s. 419

⁶⁴ Baumbach (2014), s. 411

⁶⁵ Kjølbro (2023), s. 310-311

⁶⁶ *Maslova*, præmis 91

⁶⁷ *Maslova*, præmis 91

I *S.Z. mod Bulgarien* var klager blevet ført til en lejlighed, hvor hun blev tilbageholdt mod sin vilje i omkring 48 timer, og hvor hun var blevet udsat for gentagende vold og voldtægter af flere gerningsmænd. Domstolen understregede, at de processuelle forpligtelser indeholdt i artikel 3 “*apply whatever the status of the persons charged, including private individuals.*”⁶⁸ Pligten til effektiv efterforskning er altså ikke begrænset til tilfælde, hvor gerningspersonen er en myndighedsperson. Indholdet af efterforskningskravet i sager mellem private må generelt anses for at svare til det efterforskningskrav, der stilles i sager, hvor det er myndighedspersoner, der har begået overgrebet.⁶⁹ Det kan desuden ikke anses for afgørende, hvilken relation gerningspersonen har til offeret, da staten i det hele taget har en positiv pligt til at sikre, at ingen personer er immune over for tiltale og retsforfølgning for voldtægt.⁷⁰

EMD’s efterprøvelse angår efterforskningen i sin helhed og ikke nødvendigvis de enkelte led og detaljer i efterforskningen.⁷¹ Dette indebærer, at der kan være begået mindre fejl af de ansvarlige myndigheder, uden at dette nødvendigvis bevirker, at Domstolen statuerer en krænkelse af artikel 3, hvis blot efterforskningen ud fra en samlet vurdering opfylder kravene til en effektiv efterforskning.

Nedenfor under pkt. 3.2. foretages en mere detaljeret gennemgang af de grundlæggende principper i statens pligt til effektiv efterforskning.

2.4. EMRK artikel 8: Ret til respekt for privatliv mv.

2.4.1. Det materielle anvendelsesområde

Bestemmelsen beskytter individets privatsfære og har flere forskellige facetter; den beskytter retten til respekt for både privatliv, familieliv, hjem og korrespondance. Anvendelsesområdet for artikel 8 er derfor meget bredt, og det gælder navnlig begrebet ”privatliv”, der fungerer som overbegreb for de forskellige elementer i bestemmelsen.⁷² Artikel 8 anvendes på grund af sin brede affatning som en *opsamlingsrettighed*, og det er derfor ikke muligt udtømmende at fastlægge bestemmelsens anvendelsesområde.⁷³ Det ligger dog fast, at privatlivet omfatter både en persons fysiske og psykiske integritet men også den fysiske og sociale identitet.⁷⁴ Desuden er det almindeligt antaget, at artikel 8 beskytter retten til selvbestemmelse samt individets seksualitet, herunder den seksuelle selvbestemmelse.⁷⁵

2.4.2. Artikel 8-praksis om voldtægt – staternes kriminaliserings- og beskyttelsesforpligtelser

I relation til artikel 8 anses voldtægt for at udgøre en krænkelse af offerets seksuelle selvbestemmelsesret.⁷⁶ På denne baggrund har EMD fastslået, at artikel 8 etablerer en række positive forpligtelser i forhold til voldtægtsofferet.

I *X og Y mod Nederlandene* var en 16-årig mentalt retarderet pige (Y) blevet udsat for en voldtægt. Sagen handlede om, hvorvidt hollandsk ret havde ydet pigen tilstrækkelig beskyttelse i

⁶⁸ *S.Z.*, præmis 44

⁶⁹ Baumbach (2014), s. 418. Se også EMD’s udtalelse i *D.J. mod Kroatien*, præmis 85

⁷⁰ Baumbach (2014), s. 367

⁷¹ *Ibid.*, s. 419

⁷² Lorenzen mv. (2011), s. 649

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ Kjølbro (2023), s. 861

⁷⁵ Rytter (2011), s. 206 og Kjølbro (2023), s. 867

⁷⁶ Laudrup og Rahbæk (2006), s. 34. Se også indledningen i forarbejderne til samtykkeloven (LFF 2020-11-11 nr. 85, pkt. 1)

anledning af overgrebet. Pigens far (X) havde gjort gældende, at hollandsk ret ikke formåede at sikre Y's rettigheder effektivt gennem strafferetlige foranstaltninger, idet videre forfølgning i sagen krævede, at Y selv indgav anmeldelse, hvilket hun ikke var i stand til grundet hendes mentale handicap. X havde desuden gjort gældende, at strafferetlige foranstaltninger var den eneste måde, hvorpå Y's rettigheder kunne sikres effektivt. Staten havde på den anden side argumenteret for, at de civilretlige midler, der eksisterede i hollandsk ret, var tilstrækkelige til at varetage Y's rettigheder, og at det i øvrigt tilkom staten selv at vurdere, hvilke foranstaltninger der var tilstrækkelige til at beskytte borgerne i anledning af sådanne overgreb. EMD udtalte, at det som udgangspunkt falder inden for staternes skønsmargin, hvordan de vil sikre opfyldelsen af deres forpligtelser efter EMRK artikel 8 i relationer mellem borgerne.⁷⁷ Domstolen understregede i denne forbindelse, at der er flere måder at sikre artikel 8-rettighederne på, og at karakteren af statens konkrete forpligtelser afhænger af, hvilket aspekt af privatlivet, der er tale om.⁷⁸ EMD udtalte herefter: "*This is a case where **fundamental values and essential aspects of private life** are at stake. Effective deterrence is indispensable in this area and it **can be achieved only by criminal-law provisions**; indeed, it is by such provisions that the matter is normally regulated.*"⁷⁹

Af X og Y-sagen kan det altså udledes, at staterne i de tilfælde hvor der er tale om overgreb begået borgerne imellem, som har karakter af seksuelle krænkelse, efter artikel 8 har en pligt til at opstille et strafferetligt værn, som effektivt kan sanktionere samt afskrække borgerne fra at begå sådanne overgreb på hinanden. Det skal i denne forbindelse pointeres, at det er uden betydning, at voldtægtsofferet i sagen var en handicappet person, idet staten har tilsvarende forpligtelser over for ikke-handicappede personer.⁸⁰ På den anden side må det heraf også udledes, at adgangen til civilretlige midler ikke er tilstrækkelig til at opfylde forpligtelserne efter artikel 8 i disse sagstyper. Dommen synes herved at begrænse staternes skønsmargin ved vurderingen af, hvordan forpligtelserne efter artikel 8 skal opfyldes.

I 2021 behandlede EMD sagen *J.L. mod Italien*, hvor syv mænd var blevet tiltalt men frikendt for en gruppevoldtægt af en italiensk kvinde. Kvinden havde klaget over, at hendes privatliv og personlige integritet var blevet krænket under straffesagen, fordi troværdigheden af hendes forklaring var blevet vurderet ud fra bevisførelse om hendes tidligere seksuelle adfærd og relationer, hendes biseksualitet samt hendes tøj den pågældende aften. EMD vurderede, at den italienske stat ikke kunne bebrejdes for en utilstrækkelig legislativ ramme. Domstolen koncentrerede i stedet sin prøvelse omkring, hvorvidt myndighederne under straffesagen havde sikret en "*fair balance*"⁸¹ mellem offerets rettigheder efter artikel 8 og de tiltaltes rettigheder efter artikel 6. Domstolen udtalte i denne forbindelse, at selvom forsvareren var berettiget til at krydsforhøre klager med henblik på at udfordre troværdigheden af hendes forklaring, så måtte det ikke ske på en intimiderende eller ydmygende måde.⁸² Domstolen understregede, at staterne efter artikel 8 har positive forpligtelser til at beskytte ofre for kønsbaserede forbrydelser, og at dette for eksempel indebærer, at der ikke må fremdrages personlige oplysninger om offeret, som er irrelevante for sagen.⁸³ Domstolen fandt også, at sproget og argumenterne anvendt af både forsvaret og den italienske appelret afspejlede en eksisterende forudindtaget omkring kvindens samfundsmæssige rolle, og at dette forhindrede en effektiv beskyttelse af ofre

⁷⁷ X og Y, præmis 24

⁷⁸ X og Y, præmis 24

⁷⁹ X og Y, præmis 27 (mine udhævninger)

⁸⁰ Baumbach (2014), s. 372

⁸¹ J.L., præmis 128

⁸² J.L., præmis 128

⁸³ J.L., præmis 139

for seksuel vold. EMD konkluderede på denne baggrund, at klagerens rettigheder efter artikel 8 ikke var blevet tilstrækkeligt beskyttet af de italienske myndigheder, og der blev statueret en krænkelse af artikel 8.

Sagen *G.U. mod Tyrkiet*, hvor klager, som var mindreårig på gerningstidspunktet, havde påstået sig udsat for seksuelle krænkelse og voldtægt af sin stedfar, viser, at det også kan udgøre et problem i forhold til artikel 8, hvis efterforskningen og strafforfølgningen ikke tager behørigt hensyn til offerets sårbare situation, herunder hvis afhøring i retten foregår for åbne døre.⁸⁴ Staten skal altså sikre, at national ret muliggør, at der under straffesagen, herunder i forhold til afhøringer, tages hensyn til offerets sårbarhed dels på grund af sagens karakter, men også fordi offerets sårbarhed kan være forstærket af andre faktorer som for eksempel ung alder.⁸⁵

De samme synspunkter gjorde sig gældende i *Y. mod Slovenien*, hvor det var blevet tilladt den tiltalte personligt at krydsforhøre klager, som desuden havde været mindreårig på tidspunktet for de påståede seksuelle overgreb. Til et af retsmøderne havde tiltalte stillet over 100 spørgsmål til klager, som i øvrigt havde været både ledende og nedgørende, og som havde fået klager til at bryde sammen gentagende gange. EMD understregede, at en direkte konfrontation mellem tiltalte og den forurettede indebærer en risiko for retraumatisering, og at retterne derfor må udvise forsigtighed i forhold til at tillade den tiltalte personligt at krydsforhøre den forurettede, jo mere intime spørgsmålene er.⁸⁶ EMD fandt, at de slovenske myndigheder ikke havde sikret en rimelig balance mellem klagers og den tiltaltes rettigheder, og at klagers artikel 8-rettigheder var blevet krænket under sagen.⁸⁷

2.5. Sammenfatning: EMRK artikel 3 og 8

Det kan konkluderes, at voldtægt udgør en grov menneskerettighedskrænkelse i strid med både artikel 3 og 8. Begge artikler har forskellige facetter, således at de ikke kun beskytter borgerne mod overgreb i strid med artiklernes materielle anvendelsesområde men også etablerer flere positive forpligtelser i forhold til voldtægts ofre, således at ofre kan påberåbe sig, at der er sket en krænkelse af deres menneskerettigheder, hvis staten ikke har opfyldt sine forpligtelser i anledning af overgrebet.

3. Staternes legislative og processuelle positive forpligtelser

3.1. Den legislative positive forpligtelse til effektivt at kriminalisere voldtægt

Som nævnt ovenfor består der efter artikel 8 en positiv forpligtelse for staterne til at opstille et strafferetligt værn, som effektivt sanktionerer voldtægt. Der vil straks nedenfor blive foretaget en nærmere undersøgelse af denne forpligtelse med afsæt i *M.C. mod Bulgarien*. Dommen er en såkaldt key case⁸⁸ på området.

⁸⁴ Se *G.U.*, præmis 71-72

⁸⁵ Ligeledes påpeget af Kjølbro (2023), s. 897

⁸⁶ *Y.*, præmis 106

⁸⁷ *Y.*, præmis 114-116

⁸⁸ Det fremgår på sagen på HUDOC-databasen under "Importance Level". At sagen er en key case betyder, at den er blevet udvalgt som værende særlig vigtig praksis fra EMD

3.1.1. EMD's afgørelse i *M.C. mod Bulgarien*

Klager (M), en på gerningstidspunktet knap 15 år gammel pige, påstod sig voldtaget af to mænd (P og A), som hun kendte i forvejen, og som hun havde været på en køretur med den pågældende aften. Både P og A erkendte at have haft samleje med M, men de påstod begge, at det var sket med M's fulde samtykke. Ved en lægelig undersøgelse af M, kunne det konstateres, at hendes jomfruhinde var blevet gennembrudt for nylig, og at hun havde hudafskrabninger samt ovale blå mærker på nakken. Sagen blev efterforsket over en meget lang periode, hvorefter de bulgarske myndigheder fandt, at der skulle ske påtaleopgivelse i sagen med den begrundelse, at det ikke kunne bevises ud over enhver rimelig tvivl, at der var anvendt vold eller trusler om vold over for M, og at det derfor ikke kunne bevises, at hun var blevet tvunget til at have samleje med de to mænd. Det var blevet tillagt afgørende vægt, at der ikke forelå beviser for, at hun havde ydet modstand eller havde forsøgt at få hjælp fra udenforstående.

EMD fastslog, at staterne har positive forpligtelser efter både EMRK artikel 3 og 8, når de skal håndtere voldtægtssager i national lovgivning og praksis. Domstolen udtalte, at staterne har en forpligtelse "*to enact criminal-law provisions effectively punishing rape and to apply them in practice through effective investigation and prosecution.*"⁸⁹ Domstolen konkretiserede denne generelle forpligtelse som "*requiring the penalisation and effective prosecution of any non-consensual sexual act, including in the absence of physical resistance by the victim*"⁹⁰, og at staterne må "*establish and apply effectively a criminal-law system punishing all forms of rape and sexual abuse.*"⁹¹

Heraf følger, at staterne for at kunne leve op til effektivitetskravet først og fremmest må etablere nationale strafferetlige systemer, som fokuserer på at straffe *alle former* for voldtægt. Herved må forstås, at der også skal straffes i de tilfælde, hvor der ikke foreligger direkte beviser for udøvelse af vold eller tvang eller modstand fra offeret. Domstolen bemærkede, at enhver fastlåst holdning til retsforfølgning af seksuelle overgreb – som for eksempel et ufravigeligt krav om anvendelse af tvang eller fysisk modstand – vil svække den effektive beskyttelse af den seksuelle autonomi, og at staterne af denne grund må kriminalisere og retsforfølge enhver form for ufrivillig seksuel handling.⁹² Dette må også forstås således, at de beskrevne forpligtelser ikke kun er begrænset til egentlige voldtægter, men at de finder anvendelse på *alle typer* af seksuelle krænkelser.⁹³

EMD støttede blandt andet sit resultat på Istanbulkonventionen, der som allerede nævnt udgør en vigtig fortolkningskilde for Domstolen på området. Istanbulkonventionen indeholder i artikel 36 en bestemmelse om seksuel vold, og definitionen af seksuel vold bygger her netop på manglende samtykke.⁹⁴ EMD baserede også sit resultat på en gennemgang af lovgivning og praksis fra flere europæiske lande med den konklusion, at "*... a requirement that the victim must resist physically is no longer present in the statutes of European countries*"⁹⁵, og at det i denne forbindelse ikke er ordlyden i de nationale voldtægtsbestemmelser, som er afgørende, idet "*prosecution of non-consensual sexual acts in all circumstances is sought in practice by means of interpretation of the relevant statutory terms [...] and through a context-sensitive*

⁸⁹ *M.C.*, præmis 153

⁹⁰ *M.C.*, præmis 166 (mine udhævninger)

⁹¹ *M.C.*, præmis 185 (mine udhævninger)

⁹² *M.C.*, præmis 166

⁹³ Se til støtte herfor Baumbach (2014), s. 368

⁹⁴ Se konventionens artikel 36, stk. 1, litra a

⁹⁵ *M.C.*, præmis 157

assessment of the evidence...”⁹⁶ Domstolen understregede herved, at man i mange europæiske lande er gået bort fra et formalistisk syn på voldtægtsbegrebet, hvor beviser for vold og fysisk modstand er afgørende⁹⁷, og at det nu i stedet er offerets manglende samtykke, der er centralt ved definitionen af, hvad der udgør en voldtægt. Hermed ses EMD at gøre brug af en komparativ fortolkning. Domstolen påpegede desuden, at det er almindeligt anerkendt, at ofre for voldtægter – især yngre voldtægts ofre – som regel ikke gør fysisk modstand på grund af forskellige psykologiske faktorer.⁹⁸ Domstolen inddrogede herved også hensynet til voldtægts ofres traumereaktioner.

EMD støttede også sit resultat på voldtægtsbegrebet, som dette er fastlagt inden for den internationale strafferet:

*“In international criminal law, it has recently been recognised **that force is not an element of rape** and that taking advantage of coercive circumstances to proceed with sexual acts is also punishable. The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia has found that, in international criminal law, **any sexual penetration without the victim's consent constitutes rape and that consent must be given voluntarily, as a result of the person's free will, assessed in the context of the surrounding circumstances [...]**. While the above definition was formulated in the particular context of rapes committed against the population in the conditions of an armed conflict, it also reflects a **universal trend towards regarding lack of consent as the essential element of rape and sexual abuse.**”⁹⁹*

EMD fremhævede altså slutteligt, at der var opstået en *universal trend* om at anse manglende samtykke som den essentielle faktor i forhold til voldtægt. EMD understregede herefter, at udviklingen af lovgivning og praksis på området afspejlede en “[...] *evolution of societies towards effective equality and respect for each individual's sexual autonomy.*”¹⁰⁰

Sammenfattende kan det af ovenstående præmisser udledes, at staternes håndtering af voldtægt bør afspejle respekten for individets seksuelle autonomi, og at der er en bred national og international konsensus om, at tvang ikke er en integreret del af voldtægtsbegrebet, men at samtykke i stedet skal være hovedomdrejningspunktet i staternes kriminalisering af voldtægt. Dommen forpligter altså staterne til at vurdere voldtægter (og andre seksuelle overgreb) ud fra offerets samtykke, og dette gælder uanset, hvordan voldtægt er defineret i national ret, og om ordlyden i den nationale voldtægtsbestemmelse er tvangsbaseret.

I sagen fandt EMD, at den bulgarske voldtægtsbestemmelse ikke indeholdt noget ufravigeligt krav om, at offeret skal have ydet fysisk modstand.¹⁰¹ Imidlertid havde klager påstået, at de bulgarske myndigheder havde en meget restriktiv praksis for tiltalerejsning i voldtægtssager. Denne påstand kunne ikke afvises, idet der i bulgarsk retspraksis var indikationer på, at sager, hvor der ikke forelå direkte beviser for eller tegn på anvendelse af vold eller fysisk modstand, ikke blev retsforfulgt i Bulgarien.¹⁰² EMD fandt herudover, at de bulgarske myndigheder havde forsømt at undersøge sagen i sin helhed, da de havde haft for stort fokus på, at der ikke forelå direkte beviser på voldtægt, ligesom efterforskningen ikke havde været koncentreret omkring

⁹⁶ M.C., præmis 161 (mine udhævninger)

⁹⁷ Baumbach (2014), s. 366

⁹⁸ M.C., præmis 164

⁹⁹ M.C., præmis 163 (mine udhævninger)

¹⁰⁰ M.C., præmis 165 (mine udhævninger)

¹⁰¹ M.C., præmis 170

¹⁰² M.C., præmis 173

M's manglende samtykke.¹⁰³ På denne baggrund statuerede EMD en krænkelse af både artikel 3 og 8.

Domstolen har gentaget ovennævnte præmisser delvist i sagen *E.B. mod Rumænien*.¹⁰⁴ Præmisserne er imidlertid hverken blevet udbygget eller fraveget siden¹⁰⁵, hvorfor de fortsat må anses for retningsgivende i EMD's praksis. Domstolen har desuden ikke haft anledning til at præcisere, hvilke krav der nærmere kan stilles til offerets samtykke, men det synes forudsat, at der ikke stilles krav om et eksplicit samtykke.¹⁰⁶

3.1.2. Rækkevidden af dommen

Som nævnt i indledningen har *M.C. mod Bulgarien* givet anledning til debat i Danmark. Særligt har det været omdiskuteret, hvorvidt dommen indebar en forpligtelse for de kontraherende stater til at udforme de nationale voldtægtsbestemmelser på en bestemt måde.

Straffelovrådet er kommet til den konklusion, at der ikke af dommen syntes at kunne udledes en sådan forpligtelse, herunder til at centrere ordlyden og gerningsindholdet i bestemmelsen omkring manglende samtykke.¹⁰⁷ Dette blev støttet på, at der i dommen primært blev statueret en krænkelse som følge af manglerne ved de bulgarske myndigheders praksis og efterforskning, og ikke som følge af ordlyden i den bulgarske voldtægtsbestemmelse. Herudover fandt man, at det centrale budskab med dommen var, at seksuelle overgreb skal kunne straffes effektivt uafhængigt af karakteren af overgrebet, og om overgrebet i øvrigt kan defineres som voldtægt efter national lovgivning.¹⁰⁸ Institut for Menneskerettigheder nåede til samme konklusion.¹⁰⁹

I den juridiske teori synes der ligeledes at være enighed om, at dommen ikke medfører en forpligtelse til at udforme ordlyden i de nationale voldtægtsbestemmelser ud fra en samtykkekonstruktion.¹¹⁰ Det må i stedet anses for at følge af dommen, at nationale myndigheders efterforskning og retsforfølgning må *afspejle en bestemt fortolkning* af voldtægt, således at alle former for samleje uden samtykke kriminaliseres og retsforfølges i de kontraherende stater.¹¹¹ Trine Baumbach har dog pointeret, at man på nationalt niveau også skal forholde sig til det principielle i, at straffelovgivningen sprogligt bør afspejle de værdier, som samfundet bygger på, og de beskyttelsesinteresser, som kriminaliseringen værner.¹¹²

3.2. Den processuelle positive forpligtelse til effektiv efterforskning i voldtægtssager

Som nævnt ovenfor under afsnit 2.3.3. har EMD fastslået, at det følger af artikel 3, at der efter omstændighederne består en pligt for staterne til at indlede en officiel undersøgelse og effektiv

¹⁰³ *M.C.*, præmis 178 ff.

¹⁰⁴ *E.B.*, præmis 53 ff.

¹⁰⁵ Jf. betænkning nr. 1574/2020, s. 118

¹⁰⁶ Påpeget af Baumbach (2014), s. 367

¹⁰⁷ Betænkning nr. 1534/2012, s. 120

¹⁰⁸ *Ibid.*, s. 120-121

¹⁰⁹ Notat af 2. maj 2019 om vurderingen af samtykkebaseret voldtægtslovgivning i lyset af Danmarks menneskeretlige forpligtelser, s. 9

¹¹⁰ Toftegaard Nielsen (2010), s. 373-374 samt Baumbach (2013), s. 8

¹¹¹ Toftegaard Nielsen stiller sig kritisk heroverfor, da han mener, at en sådan forpligtelse kommer i karambolage med det strafferetlige legalitetsprincip – se hertil s. 374

¹¹² Baumbach (2013), s. 6 og 8

efterforskning.¹¹³ EMD har i sin praksis identificeret en række minimumsstandarder, som er indeholdt i princippet om effektiv efterforskning. I den tidligere omtalte *Maslova and Nalbandov mod Rusland* opsummerede Domstolen minimumsstandarderne som følger:

*“The effective official investigation should be capable of leading to the identification and punishment of those responsible [...]. The minimum standards as to effectiveness defined by the Court's case-law also include the requirements that the investigation must be independent, impartial and subject to public scrutiny, and that the competent authorities must act with exemplary diligence and promptness...”*¹¹⁴

I det følgende vil minimumsstandarderne, som de er blevet gengivet i denne udtalelse, danne udgangspunkt for en nærmere undersøgelse af statens efterforskningsforpligtelse med udgangspunkt i nogle af de voldtægtssager, EMD har behandlet.

3.2.1. Efterforskningen skal være egnet

Efterforskningen skal være egnet til at identificere – og om nødvendigt – strafforfølge gerningsmændene. Dette indebærer, at efterforskningen først og fremmest skal være i stand til at fastlægge faktum i sagen. EMD har også omtalt dette som et krav om, at efterforskningen skal være *tilstrækkelig* (“adequate”).¹¹⁵ EMD anvendte imidlertid ikke denne terminologi i *Maslova-sagen*. Kravet om tilstrækkelighed synes i EMD’s praksis også at kunne være kombineret med et krav om, at efterforskningen skal være *grundig* (“thorough”).¹¹⁶ Kjølbro beskriver det som et krav om, at efterforskningen skal være *tilstrækkelig grundig*, og at dette indebærer, at efterforskningen ikke må være mangelfuld på væsentlige punkter.¹¹⁷

Det må konkret vurderes, om efterforskningen har været mangelfuld. EMD’s praksis muliggør ikke en generel opstilling af, hvilke konkrete efterforskningsskridt der gør efterforskningen tilstrækkelig grundig, idet dette beror på sagens samlede omstændigheder.¹¹⁸ EMD udtalte dog i *G.U. mod Tyrkiet*, at myndighederne *“must take the reasonable steps at their disposal to obtain evidence relating to the facts in question.”*¹¹⁹ Det kan altså anses for et generelt krav, at myndighederne tager rimelige skridt til at sikre bevis i sagen. EMD vil for eksempel vurdere, om myndighederne i rimeligt omfang har forsøgt at afhøre relevante vidner, og om der er søgt gennemført tekniske undersøgelser, herunder retskemiske undersøgelser af offeret.¹²⁰

I *Maslova-sagen* havde de russiske myndigheder sikret beviser i form af både vidneafhøringer og gerningsstedundersøgelser, hvor blandt andet to brugte kondomer, to engangsservietter og forskellige beklædningsdele med spor af sæd og vaginale celler blev fundet. De russiske myndigheder havde endvidere foranlediget retsmedicinske undersøgelser af materialet med det resultat, at det med 99,99% sikkerhed kunne fastslås, at det indeholdt DNA fra klageren blandet med mandlige køns- og urinceller. Imidlertid viste det sig, at nogle nationale procedureregler, som vedrørte adgangen til at rejse tiltale mod de sigtede politibetjente, ikke var blevet overholdt

¹¹³ Det bemærkes, at kravene til en effektiv efterforskning efter artikel 2 og 3 i det væsentligste er sammenfaldende, jf. Kjølbro (2023), s. 311. I det følgende vil der derfor forekomme enkelte henvisninger til artikel 2-sager, hvor dette er skønnet relevant for at udlægge retsstillingen

¹¹⁴ *Maslova*, præmis 91 (mine udhævninger)

¹¹⁵ Se for eksempel *Jeronovics mod Letland*, præmis 103 og *Armani Da Silva mod UK*, præmis 233

¹¹⁶ Se for eksempel *G.U. mod Tyrkiet*, præmis 62 og *S.Z. mod Bulgarien*, præmis 45. Se også Kjølbro (2023), s. 311

¹¹⁷ Kjølbro (2023), s. 312

¹¹⁸ Baumbach (2014), s. 413

¹¹⁹ *G.U.*, præmis 62 (oversat fra fransk til engelsk)

¹²⁰ Se *Isayeva mv. mod Rusland*, præmis 212. EMD henviser hertil i *Maslova-sagen* i præmis 91

i efterforskningens indledende fase, hvilket bevirkede, at bevismaterialet ikke blev tilladt anvendt under den efterfølgende retssag. Der kunne som følge heraf ikke ske videre forfølgning i sagen grundet manglende beviser. EMD anerkendte, at der var taget rimelige efterforsknings-skridt og tilmed handlet hurtigt i sagen, og Domstolen understregede, at "*had it not been for breaches of domestic procedural rules by the authorities [...] the proceedings might arguably have complied with the requirements of the procedural aspect of Article 3.*"¹²¹ Fordi myndighederne imidlertid havde begået proceduremæssige fejl af en sådan karakter, at det førte til, at der ikke kunne ske videre retsforfølgning af de formodede gerningsmænd, konkluderede EMD, at der var sket en krænkelse af artikel 3. Domstolen understregede i den forbindelse, at staten ikke var kommet med en plausibel forklaring på, hvorfor fejlene var blevet begået, og at fejlene derfor måtte tilskrives de efterforskende myndigheders inkompetence.¹²² Dette kan indikere, at Domstolen muligvis vil være tilbageholdende med at statuere en krænkelse, hvor myndighederne kan komme med en "god" forklaring på, hvorfor de pågældende fejl er blevet begået. Dommen viser dog også, at efterforskningen må være egnet til at danne grundlag for en senere retsforfølgning, og at myndighedsfejl, der forhindrer dette, udgør en krænkelse af statens processuelle forpligtelser efter artikel 3.

Det kan slutteligt anføres, at det efter M.C.-sagen må anses for et generelt krav, at efterforskningen er centreret omkring offerets samtykke, idet efterforskningen ellers vil anses for mangelfuld.

3.2.2. Efterforskningen skal være uafhængig og upartisk

Efterforskningen må for at være effektiv også være *uafhængig* og *upartisk* ("independent and impartial"). Kravet om uafhængighed indebærer, at de myndighedspersoner, som har været impliceret i de påståede krænkelse, ikke må være involveret i efterforskningen. Efterforskerne må altså være uafhængige. Dette skal forstås som et krav om både formel (hierarkisk) institutionel uafhængighed og praktisk uafhængighed.¹²³ Kravet om uafhængighed har sit kerneområde i de sager, hvor overgrebet er udført af myndighedspersoner, herunder politiet, eftersom det er her, uafhængighedsspørgsmål vil rejse sig. Af denne grund har uafhængighedskravet ikke større interesse for dette speciale, eftersom specialets fokus er statens positive forpligtelser i relation til borgernes overgreb på hinanden.

At efterforskningen skal være upartisk eller objektiv indebærer, at der ikke må drages forhastede eller ufunderede konklusioner¹²⁴, og at der ikke må afspejles forudindtagethed i efterforskningen til fordel for den anklagede.¹²⁵ EMD har udtalt, at efterforskningen "*[...] must be based on thorough, objective and impartial analysis of all relevant elements.*"¹²⁶ I M.C.-sagen havde de bulgarske myndigheder været af den opfattelse, at der var en formodning for, at der ikke var tale om voldtægt, fordi der ikke forelå nogen direkte beviser for, at klager havde gjort modstand eller var blevet tvunget til samleje. Dette udgjorde efter Domstolens opfattelse en fejlantagelse, som havde medført, at sagen ikke var blevet undergivet en tilbundsående efterforskning.

¹²¹ Maslova, præmis 95

¹²² Maslova, præmis 96

¹²³ Isayeva mv. mod Rusland, præmis 211

¹²⁴ Baumbach (2014), s. 413

¹²⁵ Jf. forudsætningsvist Kjølbro (2023), s. 312

¹²⁶ Armani Da Silva mod UK, præmis 234

3.2.3. Efterforskningen skal inddrage forurettede

Domstolen understregede i Maslova-sagen også, at efterforskningen skal være underlagt offentlig kontrol ("public scrutiny"). Dette må anses for at sikre en vis gennemsigtighed i politiets efterforskning. I dette krav ligger også, at den forurettede skal inddrages i processen i relevant omfang, hvilket efter omstændighederne kan indebære et krav om adgang til sagens akter, beskikkelse af en advokat samt adgang til at gøre sig bekendt med efterforskningens udfald, så den forurettede har mulighed for at anfægte myndighedernes afgørelse.¹²⁷ EMD har også formuleret dette som et krav om, at forurettede skal have mulighed for effektivt at deltage i efterforskningen.¹²⁸

Vedrørende omfanget af inddragelsen af forurettede har EMD udtalt, at "*The degree of public scrutiny required may well vary from case to case. In all cases, however, the victim's next-of-kin must be involved in the procedure to the extent necessary to safeguard his or her legitimate interests.*"¹²⁹ EMD har således opstillet et generelt krav om, at forurettede (eller dennes pårørende)¹³⁰ som minimum skal involveres i et sådant omfang, at denne er i stand til at varetage sine interesser under sagen. Kravet om inddragelse kan dog ikke anses for at give den forurettede en adgang til ubegrænset inddragelse og indsigt i sagen, eftersom adgangen hertil må kunne begrænses af andre legitime hensyn og derfor kan variere.¹³¹

3.2.4. Efterforskningen skal fremmes med den fornødne omhu og hurtighed

EMD opstiller i Maslova-sagen et sidste kvalitativt krav, idet de kompetente myndigheder også må udvise "*exemplary diligence and promptness*". Domstolen vil altså også vurdere, om myndighedernes efterforskning har været fremmet behørigt. Hvis der går lang tid, inden efterforskningen indledes, eller hvis efterforskningen strækker sig over meget lang tid, uden at der løbende sker fremskridt i sagen, kan det udgøre en krænkelse af artikel 3.¹³²

Domstolen har i sin praksis også beskrevet det som et krav om "*promptness and reasonable expedition*"¹³³, der må forstås således, at Domstolen ikke blot ser på, om efterforskningen er blevet fremmet med den fornødne hurtighed, men også at den samlede sagsbehandlingstid generelt har været rimelig.¹³⁴ EMD inddrager derfor også den efterfølgende strafforfølgning ved domstolene i sin vurdering.¹³⁵

I *B.V. mod Belgien*, hvor klager havde anmeldt en voldtægt og andre seksuelle krænkelse, udtalte EMD, at "*the domestic authorities should have used, as soon as possible, all the possibilities available to them to shed light on the facts and, if necessary, establish the circumstances of the alleged rape and indecent assault as soon as the applicant filed a complaint in September 1998.*"¹³⁶ Heraf følger, at efterforskningen skal iværksættes, så snart det er muligt. EMD fremhævede, at den passivitet, forsinkelse og mangel på koordination i efterforskningen, som de belgiske myndigheder havde udvist i sagen, kompromitterede effektiviteten af efterforskningen, eftersom det kunne påvirke bevisværdien for så vidt angår forklaringer og vidnesbyrd fra

¹²⁷ Kjølbros (2023), s. 313

¹²⁸ *El-Masri mod Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien*, præmis 185

¹²⁹ *Isayeva mv. mod Rusland*, præmis 214 (mine udhævninger)

¹³⁰ "victim's next-of-kin". *Isayeva-sagen* angik inddragelsen af de pårørende, fordi forurettede var blevet dræbt i myndigheders varetægt

¹³¹ Se til støtte herfor også *Giuliani og Gaggio mod Italien*, præmis 304

¹³² Kjølbros (2023), s. 313

¹³³ Se for eksempel *Isayeva mv. mod Rusland*, præmis 213

¹³⁴ Kjølbros (2023), s. 313

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ *B.V.*, præmis 63 (mine udhævninger – oversat fra fransk til engelsk)

de implicerede og dermed mulighederne for at fastlægge de nærmere omstændigheder i sagen.¹³⁷ Kravet om hurtighed hænger altså tæt sammen med egnethedskravet.

I effektivitetskravet og kravet om hurtighed ligger også, at forurettede skal undersøges af en læge *straks*, da beviset for fysiske skader ellers risikerer at gå tabt.¹³⁸ Hensynet til at sikre gerningspersonens DNA må derfor også fordre, at forurettede skal undersøges straks eller i hvert fald så hurtigt som muligt.

Der kan vanskeligt siges noget generelt om, hvornår en sag er fremmet med den fornødne hurtighed. Der må foretages en samlet vurdering af sagens nærmere omstændigheder. Efter Domstolens praksis kan unødvendige forsinkelser og perioder med inaktivitet (såkaldte ”døde perioder”) dog medføre, at efterforskningen må anses for ineffektiv.¹³⁹ Døde perioder kan i øvrigt medføre, at der bliver statueret en krænkelse, selvom den samlede sagsbehandlingstid ikke forekommer uforholdsmæssig lang.¹⁴⁰ Hvis der har været perioder med inaktivitet, kan staten desuden pålægges en *forklaringsbyrde*. Såfremt der er tale om længere perioder med inaktivitet, skal staten således kunne godtgøre, at der forelå ganske særlige omstændigheder, hvis der ikke skal statueres en krænkelse.¹⁴¹ Kjølbro har på baggrund af EMD’s praksis opstillet en (lidt forsigtig) retningslinje, hvorefter en sagsbehandlingstid på mere end 5 år i to instanser som udgangspunkt vil være problematisk i forhold til EMRK.¹⁴² En sagsbehandlingstid på mere end 10 år vil som udgangspunkt være meget problematisk i forhold til konventionen, og en sådan sagsbehandlingstid vil være svær for staten at godtgøre.¹⁴³ Under alle omstændigheder vil EMD dog foretage en helhedsvurdering af den konkrete sag.

I den føromtalte *Y. mod Slovenien* havde behandlingen af straffesagen taget mere end 7 år, før der faldt afgørelse i førsteinstans, hvor den tiltalte blev frikendt, og der havde været betydelige forsinkelser og flere døde perioder under sagen. Dette kunne ikke anses for at leve op til kravet om hurtighed, hvorfor der blev statueret en krænkelse af artikel 3. Som et andet eksempel kan nævnes den tidligere omtalte *S.Z. mod Bulgarien*. I denne sag havde efterforskningen og straffesagerne mod gerningsmændene strakt sig over en samlet periode på 14 år, og alene den indledende efterforskning havde stået på i 8 år. Domstolen udtalte kritik af sagsbehandlingstiden og understregede, at de ansvarlige myndigheders uomhyggelige adfærd i sagen havde medført en risiko for, at straffesagerne blev forældede.¹⁴⁴ Risiko for forældelse af strafansvar udgør således også et problem i forhold til artikel 3. Den bulgarske stat havde argumenteret for, at den langsommelige sagsgang skyldtes sagens kompleksitet. Imidlertid afviste Domstolen dette argument med henvisning til, at de hovedmistænkte allerede var blevet identificeret af klageren helt i begyndelsen af efterforskningen.¹⁴⁵ Som anført ovenfor har staterne altså svært ved at godtgøre så lange sagsbehandlingstider. EMD fremhævede herudover hensynet til klageren, og hvordan hun – allerede traumatiseret af det, hun havde været udsat for – utvivlsomt var blevet

¹³⁷ *B.V.*, præmis 69

¹³⁸ Baumbach (2014), s. 489

¹³⁹ Kjølbro (2023), s. 806. Det bemærkes, at specialet er opmærksomt på, at Kjølbro's betragtninger her relaterer sig til EMRK artikel 6, stk. 1. Kriterierne ”*promptness and reasonable expedition*” må dog anses for i vidt omfang at svare til kriterierne efter artikel 6, hvorefter enhver har ret til en retfærdig rettergang ”inden en rimelig tid”, jf. Lorenzen m.fl., s. 140

¹⁴⁰ Kjølbro (2023), s. 806

¹⁴¹ *Ibid.*, s. 807

¹⁴² *Ibid.*, s. 808

¹⁴³ *Ibid.*, s. 808-809

¹⁴⁴ *S.Z.*, præmis 49

¹⁴⁵ *S.Z.*, præmis 48

påvirket negativt af myndigheders meget langsommelige behandling af sagen, herunder fordi hun så længe skulle gå i uvished omkring, hvorvidt gerningsmændene ville blive dømt.¹⁴⁶

Det følger af Domstolens praksis også, at visse typer af sager har en sådan karakter, at der stilles *skærpede* krav til myndighedernes behandling af sagen, således at der må udvises særlig omhu. EMD's praksis viser, at der sondres mellem forskellige grader af omhu – herunder almindelig omhu ("diligence"), særlig omhu ("speciel diligence") eller ekstraordinær omhu ("exceptionel diligence") mv.¹⁴⁷ Domstolen skærper blandt andet kravene til staternes omhu, når der er tale om sager, der ud fra en generel betragtning er af en sådan karakter, at der må stilles krav herom – i disse tilfælde er det altså ikke nok, at myndighederne "kun" udviser almindelig omhu. Med Domstolens terminologi i Maslova-sagen om, at der må udvises *eksemplarisk* omhu og hurtighed, synes baren for myndighedernes efterforskning at være sat meget højt. Spørgsmålet er herefter, om dette er et udtryk for, at der stilles særligt skærpede krav til efterforskningen og sagsbehandlingen i voldtægtssager. EMD synes ikke at være konsekvent i sine formuleringer om diligence-kravet – heller ikke i de voldtægtssager, Domstolen har behandlet. I nogle sager lægger EMD vægt på, at klager havde krav på en hurtig sagsbehandling men uden nærmere at præcisere graden af den omhu, som myndighederne skulle have udvist.¹⁴⁸ I nogle af de omtalte sager beskrives kravet blot som "*reasonable speed and diligence*"¹⁴⁹ eller "*A requirement of promptness and due diligence*"¹⁵⁰, som synes at sætte barren lavere end den terminologi, der er anvendt i Maslova-sagen.

På baggrund heraf kan det ikke med sikkerhed konkluderes, om EMD generelt stiller et særligt skærpet krav til myndighedernes omhu i voldtægtssager. I sager hvor borgere er blevet mishandlet af myndighedspersoner under en frihedsberøvelse, stiller EMD dog generelt krav om, at myndighederne skal udvise særlig omhu.¹⁵¹ Hertil kommer, at voldtægterne i Maslova-sagen blev sidestillet med tortur. Kombinationen af disse to forhold kan derfor have medført, at Domstolen i denne sag opstillede et særligt skærpet diligence-krav, som ikke kan forventes opstillet i sager, hvor voldtægten er begået af en borger. Derimod kan det udledes, at staterne som minimum altid må udvise almindelig omhu i voldtægtssager.

3.3. Sammenfatning: Staternes legislative og processuelle positive forpligtelser

Sammenfattende kan det konstateres, at staterne er forpligtede til at vedtage strafferetlige bestemmelser, der sanktionerer voldtægt på en effektiv måde. Det indebærer, at der skal straffes i alle tilfælde, hvor offeret ikke kan anses for at have givet samtykke til samlejet, og at voldtægtsbegrebet i national ret ikke må fortolkes og anvendes på en sådan måde, at det i praksis bliver afgørende, om offeret har ydet modstand. Der stilles ikke krav til udformningen af de nationale voldtægtsbestemmelser, men administrationen af national voldtægtslovgivning skal være centreret omkring offerets samtykke og i øvrigt afspejle respekten for individets seksuelle selvbestemmelse. Staterne er desuden forpligtede til at beskytte voldtægtsofferets integritet, privatliv og eventuelle særlige sårbarhed under sagens gang.

For at sikre en effektiv kriminalisering af voldtægt er staterne forpligtede til at håndhæve deres strafferetlige bestemmelser gennem princippet om effektiv efterforskning (og retsforfølgning).

¹⁴⁶ S.Z., præmis 52

¹⁴⁷ Kjølbros (2023), s. 797

¹⁴⁸ Ibid., s. 798

¹⁴⁹ Se for eksempel *G.U. mod Tyrkiet*, præmis 64 og *B.V. mod Belgien*, præmis 58 (oversat fra fransk til engelsk)

¹⁵⁰ *J.L. mod Italien*, præmis 118 (oversat fra fransk til engelsk)

¹⁵¹ Kjølbros (2023), s. 797-798

Den inddragede praksis viser, at staterne må foretage en tilstrækkelig og grundig efterforskning, som kan fastlægge faktum i sagen, ligesom myndighederne må sikre alle relevante beviser. Efterforskningen skal foretages på en objektiv og uafhængig måde og må ikke være præget af nogen form for forudindtagethed, herunder i de tilfælde hvor der ikke foreligger direkte beviser på voldtægt. Staterne skal inddrage forurettede i efterforskningen i et sådant omfang, at denne er i stand til at varetage sine interesser. Staterne forventes desuden at iværksætte efterforskning så hurtigt som muligt, og efterforskningen skal fremmes kontinuerligt, så der ikke foreligger længere perioder med inaktivitet, ligesom den samlede sagsbehandlingstid skal kunne anses for rimelig henset til sagens omstændigheder. Slutteligt skal staterne som minimum udvise en grad af almindelig omhu i efterforskningen, som formentlig kan forventes skærpet, hvis overgrebet er begået af en myndighedsperson.

4. Dansk ret

I det følgende afsnit 4.1. vil der blive redegjort for den danske voldtægtsbestemmelse og hensynene bag indførelsen af samtykkekravet med henblik på en vurdering af Danmarks efterlevelse af kriminaliseringsforpligtelsen før og efter indførelsen af samtykkekravet.

I afsnit 4.2. vil specialet forsøge at udlægge den processuelle retstilstand i dansk ret ved en gennemgang af udvalgte danske straffeprocessuelle principper og regler, som vurderes særligt relevante ved den praktiske håndtering af voldtægtssager. Ligeledes vil specialet beskrive voldtægtsofferets processuelle retsstilling efter dansk ret. Specialet vil løbende forsøge at forholde sig til reglernes overensstemmelse med efterforskningskravet og de positive beskyttelsesforpligtelser under straffesagen.

4.1. Den danske voldtægtsbestemmelse – straffelovens § 216, stk. 1

Straffelovens (STRFL) § 216, stk. 1, har følgende ordlyd:

”For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der har samleje med en person, der ikke har samtykket heri.”

Straffelovens § 216, stk. 1, blev ændret pr. 1. januar 2021, hvor den nye bestemmelse trådte i kraft.¹⁵² Ændringen indebar, at bestemmelsen nu bygger på samtykke. Forud for lovændringen var gerningsindholdet i bestemmelsen baseret på tvang, idet samlejet skulle være tiltvunget ved vold eller trusler om vold eller ved at hensætte den pågældende i en tilstand, hvor denne var ude af stand til at modsætte sig handlingen. Bevisførelsen var derfor centreret omkring, hvorvidt der havde foreligget sådan beviselig tvang. Forhold, som efter den tidligere bestemmelse ville være strafbare som voldtægt, er også strafbare som voldtægt efter den nye bestemmelse.¹⁵³ Indførelsen af samtykkekravet har imidlertid medført en *udvidelse* af det strafbare område for voldtægt.¹⁵⁴ Nykriminaliseringen omfatter således voldtægt ved samleje og andet seksuelt forhold end samleje uden samtykke i de tilfælde, hvor der ikke anvendes tvangsmidler, og hvor den forurettede ikke befinder sig i en tilstand eller situation, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.¹⁵⁵

¹⁵² Ved lovændring nr. 2208 af 29. december 2020: Samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse

¹⁵³ Jf. lovforslag nr. 85 fremsat den 11. november 2020: Forslag til lov om ændring af straffeloven: Samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse (herefter ”Forarbejderne”), pkt. 2.1.3.3.

¹⁵⁴ Forarbejdernes pkt. 1. og 2.1.2.1.

¹⁵⁵ Ibid., pkt. 2.1.2.1.

Efter forarbejderne indebærer samtykkeordningen, at begge parter skal anses for at have samtykket til samlejet, og at samtykket skal foreligge under hele samlejet. Samtykket skal være udtryk for den pågældendes *frie vilje* bedømt ud fra omstændighederne ved den konkrete situation¹⁵⁶ og vil blive vurderet uformaliseret og objektivt ud fra en konkret og samlet vurdering af sagens omstændigheder.¹⁵⁷

Efter forarbejderne kan *passivitet* være udtryk for manglende samtykke. Især i tilfælde hvor den ene part udviser ”total passivitet”, lægges der i forarbejderne op til, at dette skaber en formodning for manglende samtykke fra den passive part.¹⁵⁸ Den såkaldte *freeze response-situation*¹⁵⁹ er en af de mest omdiskuterede situationer, idet offeret her befinder sig i en sådan tilstand af frygt, at det giver sig udslag i, at denne enten ikke er i stand til at bevæge sig, eller at kroppen ”kører på autopilot”¹⁶⁰, som indebærer, at kroppen udadtil fungerer fysisk og relevant i forhold til den seksuelle situation, men uden at dette er udtryk for offerets frie vilje. I forarbejderne fremgår det ret håndfast, at offerets passivitet i en sådan situation *aldrig* kan tages som udtryk for et samtykke.¹⁶¹ Forarbejderne inddrager altså offerperspektiver, herunder betydningen af traumereaktioner fra voldtægtsofferet – perspektiver som EMD også lagde vægt på i M.C.-sagen.

Ifølge forarbejderne er sigtet med indførelsen af samtykkekravet blandt andet, at det skal bidrage til en generel holdningsændring i samfundet i forhold til, hvad der betragtes som acceptabel henholdsvis strafbar seksuel adfærd.¹⁶² Det understreges samtidigt, at samtykkekravet skal øge fokus på respekten for andre menneskers grænser og frihed samt retten til at bestemme over egen krop, og at man krænker menneskets grundlæggende frihed og ret til at bestemme over egen krop, hvis man indgår i seksuelle aktiviteter med en person, der ikke ønsker at deltage heri¹⁶³ – altså umiddelbart hvad der ligner et menneskeretligt fokus på individets personlige frihed og seksuelle selvbestemmelsesret. Endvidere sigtes der med samtykkekravet til, at hensynet til beskyttelsen af voldtægtsofferet og hensynet til den sigtede eller tiltaltes retssikkerhed afbalanceres.¹⁶⁴

4.1.1. Danmarks efterlevelse af principperne i *M.C. mod Bulgarien* – før og efter samtykkekravet

4.1.1.1. Før lovændringen

Eftersom *M.C. mod Bulgarien* blev afsagt allerede i 2003, kan man stille spørgsmålstegn ved, om dansk ret har været uforenelig med de i dommen fastlagte principper forud for indførelsen af samtykkekravet. Straffelovrådet har som nævnt ovenfor tidligere tilkendegivet den opfattelse, at den danske retstilstand på området forud for indførelsen af samtykkekravet måtte anses for at være i overensstemmelse med de krav, som kan udledes af dommen.¹⁶⁵ På det tidspunkt fandt Straffelovrådet heller ikke, at der var påviselige fordele ved at indføre en generel samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse, fordi det allerede måtte anses for at ligge i den gældende

¹⁵⁶ Ibid., pkt. 2.1.3.2.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Elholm m.fl. (2022), s. 414

¹⁶⁰ Forarbejdernes pkt. 2.1.3.2.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid., pkt. 2.1.2.1.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Se afsnit 3.1.2.

kriminalisering, at handlingen var gennemført uden et gyldigt samtykke, og idet et udtrykkeligt, gyldigt samtykke som forudsætning for lovlig seksuel aktivitet måtte anses for sjældent at ville harmonere med seksuallivets realiteter.¹⁶⁶

I 2020 fremkom Straffelovrådet imidlertid med en ny betænkning om behovet for indførelsen af en ny voldtægtsbestemmelse.¹⁶⁷ Betænkningen byggede på en gennemgang af alle afsagte domme om voldtægt i perioden fra den 1. juli 2016 til den 1. juli 2019 med henblik på en vurdering af, hvorvidt den dagældende voldtægtsbestemmelse i tilstrækkelig grad afspejlede, at seksuelle handlinger skal være båret af gensidig frivillighed.¹⁶⁸ På baggrund af gennemgangen fandt Straffelovrådet, at den dagældende voldtægtsbestemmelse havde medført flere frifindelser, hvis rimelighed vurderet ud fra den forurettedes seksuelle selvbestemmelsesret kunne diskuteres, og at gældende retspraksis kun syntes at dække en del af de tilfælde, hvor der forelå ufrivillighed fra den forurettedes side.¹⁶⁹ Gennemgangen viste for eksempel, at der kunne forekomme situationer, hvor et samleje havde været ufrivilligt, og hvor forurettede havde givet udtryk for ufrivilligheden, men hvor samlejet ikke ville kunne straffes efter den gældende lovgivning, når der ikke beviseligt var anvendt tvangsmidler.¹⁷⁰ En sådan retstilstand er i strid med Danmarks legislative forpligtelser, som disse er beskrevet ovenfor under afsnit 3.1.

Udformningen af den dagældende voldtægtsbestemmelse, hvorefter samlejet efter bestemmelsens ordlyd skulle være tiltvunget, kan ikke i sig selv anses for at have været i strid med kriminaliseringsforpligtelsen, idet EMD ikke stiller krav til ordlyden i de nationale voldtægtsbestemmelser. Imidlertid viste udsnittet af retspraksis forud for lovændringen, at voldtægtsbestemmelsen i praksis blev administreret på en sådan måde, at beviser for tvang kunne blive afgørende for, om der skete domfældelse for voldtægt. Dette er uoverensstemmende med principperne i M.C.-sagen og dansk ret kan derfor af denne grund næppe anses for at have efterlevet kriminaliseringsforpligtelsen efter artikel 8 forud for lovændringen.

4.1.1.2. *Efter lovændringen*

Ordlyden i og forarbejderne til den nugældende STRFL § 216, stk. 1, viser, at der er skabt et fornyet fokus på, at seksuelle handlinger altid skal være båret af gensidigt samtykke. Det indebærer, at det centrale i voldtægtssager nu er, om offeret rent faktisk har sagt til ved ord eller handling i den konkrete situation.¹⁷¹ Samtykkekonceptet skal altså medføre et øget fokus på, at samleje er et fælles og gensidigt anliggende mellem de involverede parter, og at den, der tager initiativet til samlejet, har en vis pligt til at sikre sig, at den anden ved ord eller handling har et gensidigt ønske om samlejet. Den nye voldtægtsbestemmelse sender et signal om, at alle former for ufrivillige seksuelle handlinger er strafbare, hvorfor bestemmelsen formentlig er egnet til at have en vis adfærdsregulerende effekt i samfundet.¹⁷²

¹⁶⁶ Betænkning nr. 1534/2012, s. 128 og 132

¹⁶⁷ Betænkning nr. 1574/2020

¹⁶⁸ Det skal kort bemærkes, at betænkningen byggede på rådets overvejelser omkring, hvorvidt den nye voldtægtsbestemmelse skulle være enten *frivillighedsbaseret* eller *samtykkebaseret*. For en redegørelse af den teoretiske forskel mellem en frivillighedsbaseret og samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse henvises der til betænkning nr. 1574/2020, s. 13 ff.

¹⁶⁹ Betænkning nr. 1574/2020, s. 125 ff.

¹⁷⁰ Ibid., s. 129

¹⁷¹ Betænkning nr. 1574/2020, s. 168

¹⁷² Ibid., s. 173

Efter knap et år med den nye voldtægtsbestemmelse sås der at være sket en bemærkelsesværdig stigning i antallet af både anmeldelser og sigtelser for voldtægt.¹⁷³ Stigningen kan muligvis skyldes, at flere sager kommer frem i lyset, fordi flere voldtægts ofre har fået mod på at indgive anmeldelse, eftersom det centrale bevistema er blevet offerets samtykke, som må anses for en mindre belastende bevisførelse for offeret i forhold til en bevisførelse centreret omkring beviser for tvang. Tallene kan også indikere, at den nye voldtægtsbestemmelse har muliggjort, at politiet kan rejse sigtelser i flere sager end tidligere.¹⁷⁴

På baggrund af ovenstående synes den samtykkebaserede voldtægtsbestemmelse at have potentiale til at sikre en øget effektivitet i praksis for både offeret og straffesystemet i sin helhed, ligesom bestemmelsens ordlyd og formål er overensstemmende med principperne i M.C.-sagen.¹⁷⁵

For at sikre en fuldstændig efterlevelse af de positive forpligtelser udlagt i M.C.-sagen er det imidlertid en forudsætning, at der i praksis rent faktisk sikres en effektiv gennemførelse af samtykkekravet. En vurdering heraf nødvendiggør en udførlig gennemgang af praksis efter indførelsen af samtykkekravet, som ikke kan foretages her grundet specialets omfang.

Imidlertid udkom Rigsadvokaten i marts 2023 med en opsamling på de vigtigste konklusioner vedrørende retspraksis omkring den nye samtykkebestemmelse, som har udgjort et anklagerfagligt fokusområde de seneste to år.¹⁷⁶ Heri gennemgås udvalgte domme med det formål at beskrive anvendelsen og rækkevidden af samtykkekravet i praksis. Opsamlingen inddrages altså her til belysning af, hvordan samtykkekravet administreres af danske domstole i praksis.

Rigsadvokaten konstaterer, at domstolene i vidt omfang inddrager betragtningerne fra forarbejderne til den samtykkebaserede voldtægtsbestemmelse¹⁷⁷ – også for så vidt angår de forhold, som forud for lovændringen tillige ville være strafbare som voldtægt.

Som et eksempel på den gennemgæede praksis i opsamlingen nævnes **AM2022.12.200**, hvor tiltalte (T) under sit virke som taxachauffør en sen nat havde kørt forurettede (F), som var træt og beruset, til et øde sted, hvor han havde samleje og andet seksuelt forhold med hende. F havde udført aktive og relevante handlinger på gerningstidspunktet, idet hun udførte oralsex på T, ligesom hun selv havde åbnet sin bodystocking med henblik på samleje. F havde under sagen forklaret, at hun ”frøs” og adlød T for at prøve at beskytte sig selv. Byretten vurderede, at F’s handlinger henset til de omstændigheder, hvorunder samlejet var sket, ikke kunne anses for et samtykke, men at hun ”agerede ud fra en ubevidst frygtbetinget tilstand”¹⁷⁸ – en betragtning, der lægger sig op ad bemærkningerne i forarbejderne om den såkaldte freeze response-situation. Retten ses herved at inddrage hensynet til voldtægts ofres traumereaktioner i samtykkevurderingen. Det blev desuden ikke tillagt vægt, at F ikke på noget tidspunkt havde ydet egentlig modstand eller sagt fra over for T. Retten ses altså – i overensstemmelse med forarbejderne

¹⁷³ Tal fra Rigspolitiet, der sammenligner anmeldelses- og sigtelsestal fra 2020 med tal fra 1. januar til 23. november 2021. Tallene er gengivet i følgende pressemeddelelse på Justitsministeriets hjemmeside:

<https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/stigning-i-voldtægtsanmeldelser-og-sigtelser-efter-ny-samtykkebestemmelse/>

¹⁷⁴ Se tidligere justitsminister Nick Hækkerups opfattelse i ovennævnte pressemeddelelse

¹⁷⁵ Se i samme retning Baumbachs konstatering i betænkning nr. 1574/2020, s. 171

¹⁷⁶ Rigsadvokaten: Opsamling på det anklagerfaglige fokusområde om den samtykkebaserede voldtægtsbestemmelse (nykriminaliseringen), marts 2023 (herefter ”Rigsadvokaten”)

¹⁷⁷ Rigsadvokaten, s. 5 og 6-7

¹⁷⁸ Byrettens formulering i begrundelsen (afsnit 4). Det bemærkes, at landsretten kun tog stilling til strafudmålingen og udvisningsspørgsmålet

– at foretage en objektiv vurdering af samtykket ud fra en samlet afvejning af sagens konkrete omstændigheder, ligesom forurettedes manglende modstand ikke tillægges vægt i skyldsvurderingen.

I opsamlingen fremhæves det også, at de sager, hvor forurettede har befundet sig i en tilstand, hvor denne var ude af stand til at modsætte sig handlingen, nu bliver vurderet ud fra forarbejderne bemærkninger om passivitetssituationer. Som et eksempel herpå nævnes i opsamlingen **AM2021.10.21V2**, hvor T havde gennemført samleje og andet seksuelt forhold end samleje med F, som på grund af søvn og indtagelse af alkohol var ude af stand til at modsætte sig samlejet. I landsrettens begrundelse ses det fremhævet, at T ikke gjorde noget for at undersøge om F sov, selvom hun lå stille i sengen, vendt væk fra ham og ikke reagerede på hans berøringer. Eftersom T ikke forudgående havde undersøgt dette, fandt retten, at han måtte have indset, at F sov, og at hun derfor ikke kunne give samtykke. Herved ses landsretten at lægge vægt på, at total passivitet – i overensstemmelse med synspunktet i forarbejderne – skaber en formodning for, at der ikke foreligger samtykke, og at T på grund af F's totale passivitet samt det forhold, at der ikke havde været forudgående interaktion mellem dem, som initiativtagende part havde en pligt til at sikre sig, at F samtykkede til samlejet.

Rigsadvokaten konkluderer, at bestemmelsen bliver administreret i overensstemmelse med de hensyn, der ligger bag lovændringen.¹⁷⁹ De fremhævede sager kan da også tages til indtægt for, at bevisførelsen og bevisvurderingen nu udelukkende er centreret omkring offerets samtykke, og at der sker domfældelse uafhængigt af, om der har foreligget beviselig tvang eller modstand fra offeret som forudsat i forarbejderne. Ligeledes vurderes de forhold, som også forud for lovændringen var strafbare som voldtægt, med udgangspunkt i offerets samtykke. På denne baggrund kan der siges at være kraftige indikationer på, at den nugældende voldtægtsbestemmelse administreres i overensstemmelse med EMD's principper i *M.C. mod Bulgarien*, og at Danmark derfor umiddelbart lever op til kriminaliseringsforpligtelsen. Der må dog igen tages det forbehold, at en entydig konklusion vedrørende Danmarks praktiske efterlevelse af forpligtelsen forudsætter en indgående og omfattende analyse af anvendelsen af samtykkekravet i dansk retspraksis.

4.2. Den processuelle ramme

4.2.1. Generelle sagsbehandlingsregler

4.2.1.1. Sagsbehandlingstid

Det fremgår af retsplejelovens (RPL) § 96, stk. 2, 1. led, at enhver sag skal fremmes med den hurtighed, som sagens beskaffenhed tillader. Med andre ord skal straffesager behandles så hurtigt som muligt. Dette betegnes også som *tempomaksimen*, som både politi og anklagemyndighed er underlagt. Endvidere forskriver RPL § 718 a, stk. 1, 1. pkt., at der skal træffes afgørelse om tiltale i sagen inden rimelig tid. Reglerne skal især varetage den anklagedes rettigheder efter EMRK artikel 6 om retfærdig rettergang inden en rimelig tid, men reglerne må også anses for at have betydning for den forurettede, idet reglerne generelt skal sikre behørig fremme af straffesagen.

Hertil kommer, at der konkret er fastsat politiske målsætninger for politiets og anklagemyndighedens sagsbehandlingstid i voldtægtssager.¹⁸⁰ Målsætningerne indebærer, at den samlede tid

¹⁷⁹ Konklusionen fremgår på s. 14

¹⁸⁰ Se hertil Rigsadvokatmeddelelse nr. 10590 2017-05-03: Målsætning for sagsbehandlingstider for vold, voldtægt og våben og indberetning herom til Rigsadvokaten

fra sigtelse til indbringelse for retten som hovedregel ikke må overstige 60 dage.¹⁸¹ Der ses ligeledes at være fastsat målsætninger for danske domstoles sagsbehandlingstider i voldtægts-sager, hvor den samlede sagsbehandlingstid er fastsat til 37 dage.¹⁸² Nationale målsætninger for både politiets og retternes sagsbehandlingstid må anses for at være et middel, der kan øge effektiviteten i efterforskningen og retsforfølgningen i praksis i overensstemmelse med EMD's krav om ”*promptness and reasonable expedition*”.¹⁸³

4.2.1.2. Objektivitet

Objektivitetsprincippet er udtrykt i RPL § 96, stk. 2, 2. led, og indebærer, at politi og anklage-myndighed er forpligtet til at være objektive i efterforskningen og sagsbehandlingen. Objektivitet er et grundlæggende princip i dansk retspleje. Som følge af princippet må politi og anklage-myndighed inddrage alle relevante oplysninger i sagen, uanset om disse taler for eller imod den anklagedes skyld. Ligeledes må der ikke rejses tiltale, hvis det skønnes, at de foreliggende beviser ikke vil kunne føre til domfældelse. På denne baggrund udgør objektivitetsprincippet en ganske central retsgaranti for den anklagede. Objektivitetsprincippet skal dog generelt sikre objektivitet og saglighed i efterforskningen, herunder ved at alle afgørelser og beslutninger under sagen træffes på et fagligt korrekt grundlag under iagttagelse af gældende ret. Objektivitet i både efterforskningen og den øvrige sagsbehandling er således stærkt forankret i dansk ret i fuld overensstemmelse med EMD's praksis.

4.2.1.3. Vejlednings- og underrettningsregler

Politi og anklagemyndighed har efter RPL § 741 e, stk. 1, en generel pligt til at vejlede og orientere forurettede om sagens gang. I medfør af § 741 e, stk. 2, er der udstedt en bekendtgørelse, der fastsætter nærmere regler om vejlednings- og informationspligten.¹⁸⁴ I Rigsadvokat-meddelelsen om Seksualforbrydelser¹⁸⁵ fremgår det, at politi eller anklagemyndighed skal vejlede den forurettede i umiddelbar tilknytning til anmeldelsen om dennes rettigheder og eventuelle pligter under sagen samt adgangen til bistandsadvokat mv., ligesom der er fastsat regler, som skal sikre, at forurettede i sager om seksualforbrydelser efter omstændighederne bliver orienteret om væsentlige efterforskningsskridt i sagen.¹⁸⁶ Dansk ret indeholder altså ret udførlige regler og retningslinjer om vejledning af den forurettede, som forpligter de danske myndigheder til at inddrage forurettede i straffesagen i overensstemmelse med EMD's praksis.

I RPL er der fastsat særlige underrettningsregler, når en straffesag slutes. RPL § 749, stk. 3, foreskriver, at forurettede eller andre med rimelig interesse heri skal underrettes, hvis en straffesag henlægges. Det fremgår af RPL § 724, stk. 1, at både sigtede og forurettede skal underrettes i tilfælde af, at der sker påtaleopgivelse eller tiltalefrafald i sagen. Reglerne har det primære sigte, at den underrettede kan påklage afgørelsen til statsadvokaten, som kan omgøre anklagemyndighedens afgørelse. Som allerede nævnt må staten afbalancere sine positive forpligtelser over for henholdsvis offeret og den anklagede. På grund af hensynet til den anklagede, som ikke skal gå unødigt længe og afvente, om en straffesag bliver rejst, fastsætter RPL

¹⁸¹ Undtaget er de sager, hvor der skal gennemføres mentalundersøgelse eller ske forelæggelse for Retslægerådet, hvor den samlede tidsforbrug ikke må overstige 4 måneder

¹⁸² <https://www.domstol.dk/om-os/tal-og-fakta/vvv-sager/>

¹⁸³ Det bemærkes, at specialet imidlertid ikke har forholdt sig til konkrete tal vedrørende målopfyldelsen for både politiets og retternes sagsbehandlingstid

¹⁸⁴ BEK nr. 1108 af 21/09/2007

¹⁸⁵ Rigsadvokatmeddelelse nr. 9209 2022-03-06: Seksualforbrydelser

¹⁸⁶ Dette følger af Rigsadvokatmeddelelse nr. 9627 2022-06-03: Vejledning af forurettede mv. samt BEK nr. 1108 af 21/09/2007 (§ 2, stk. 1), som der henvises til i Rigsadvokatmeddelelsen om Seksualforbrydelser (se pkt. 2.3.)

§ 724, stk. 2, en omgørelsesfrist på 2 måneder fra slutningsafgørelsens dato. Efter udløbet af denne frist kan der som udgangspunkt ikke længere rejses en straffesag for det samme forhold. En sådan frist bidrager afgjort til varetagelsen af den anklagedes rettigheder efter EMRK artikel 6. Det er imidlertid afgørende, at myndighederne formår at overholde en sådan frist i praksis, da det ellers risikeres, at skyldige gerningspersoner ikke bliver retsforfulgt.

EMD har for nyligt kommunikeret¹⁸⁷ sagen *Daugaard Sørensen mod Danmark*, som omhandler omgørelsesfristen i RPL § 724, stk. 2, der som følge af en række myndighedsfejl begået ved Statsadvokaten i København, herunder fejlagtig indtastning af sigtedes CPR-nummer, blev overskredet, hvilket resulterede i, at klagers voldtægtssag ikke kunne prøves ved retten.¹⁸⁸ Klager har i den forbindelse gjort gældende, at der er sket et brud på hendes rettigheder i medfør af EMRK artikel 3 og 8.¹⁸⁹ Klager har henvist til, at de danske myndigheder har forsømt sin forpligtelse til at beskytte hende via effektiv håndhævelse af STRFL.¹⁹⁰ Klager har også henvist til, at de danske myndigheder har forsømt sin processuelle forpligtelse til at sikre hende en effektiv efterforskning og retsforfølgning.¹⁹¹ Hun har i den forbindelse gjort gældende, at den strenge håndhævelse af 2 måneders- Fristen i § 724, stk. 2, på trods af de begåede fejl, har krænket hendes rettigheder efter artikel 3 og/eller 8.¹⁹² Klager har på baggrund af hændelsesforløbet i sagen gjort et erstatningskrav på 100.000 kr. gældende over for Erstatningsnævnet.¹⁹³

Sagen afspejler umiddelbart flere menneskeretlige problemstillinger; dels statsadvokatens fejl under efterforskningen, som kompromitterer grundigheden i sagsbehandlingen, dels problemstillingen vedrørende omgørelsesfristen i § 724, stk. 2, som på baggrund af sagen er blevet kritiseret som udgørende en hindring for effektiv retsforfølgning og retfærdig rettergang for voldtægtsofferet, og hvor en del af begrundelsen herfor er, at de danske myndigheder har sværet ved at nå fristen i praksis.¹⁹⁴ Der er fra politisk side derfor blevet stillet forslag om at forlænge omgørelsesfristen til 3 måneder.¹⁹⁵ Justitsministeren har i skrivende stund bedt et ekspertpanel om at redegøre for fordele og ulemper ved en sådan forlængelse af fristen.¹⁹⁶ Det kan formentlig forventes, at ekspertpanelets største betænkelighed ved en sådan forlængelse er hensynet til den anklagedes rettigheder efter artikel 6.

4.2.2. Efterforskningen

4.2.2.1. Retsplejeloven

RPL indeholder regler om politiets efterforskning særligt i forhold til anvendelsen af tvangsindgreb. Efterforskningen er dog herudover i vidt omfang overladt til politiets frie skøn.¹⁹⁷ Det betyder, at der ikke i RPL er fastsat regler, som nærmere regulerer hvilke konkrete efterforskningsskridt politiet skal tage i en sag. Tanken bag denne forholdsvist begrænsede regulering af politiets efterforskning er, at en effektiv efterforskning forudsætter et vist mål af frihed for

¹⁸⁷ Sagen blev kommunikeret den 22. august 2022. At sagen er blevet ”kommunikeret” indebærer, at EMD har efterspurgt den danske stats opfattelse af sagen

¹⁸⁸ For en udførlig gennemgang af sagens faktum henvises der til DR-podcasten ”En beklagelig fejl”, 1. episode

¹⁸⁹ Herudover også artikel 6 og 13. Klageskrivelsen er vedlagt som bilag 1

¹⁹⁰ Klageskrivelsens s. 8

¹⁹¹ Ibid., s. 9

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Dette fremgår på sagen på HUDOC-databasen under ”Subject matter of the case”

¹⁹⁴ Se for eksempel kritikken i følgende artikel: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/efter-myndighedsfejl-i-overgrebssager-som-emmas-nu-vil-regeringsparti-aendre-loven>

¹⁹⁵ Se ovennævnte artikel samt følgende artikel: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/ofre-politisvigt-oplevede-dybt-beroert-justitsminister-paa-samraad-jeg-deler-vreden>

¹⁹⁶ Jf. ovennævnte artikel

¹⁹⁷ Smith (2015), s. 30

politiet.¹⁹⁸ Det må derfor afgøres konkret, hvilke efterforskningskridt der skal tages. Hvis man skal vurdere, hvorvidt dansk politi generelt lever op til efterforskningskravet i EMRK artikel 3, forudsætter det derfor en grundig gennemgang af efterforskningsarbejdet i flere konkrete voldtægtssager. En sådan vurdering forudsætter også inddragelse af efterforskningsmateriale, som ikke er offentligt tilgængeligt. Af disse grunde er det meget vanskeligt at foretage en sådan generel vurdering af efterlevelsen af efterforskningskravet i praksis.

Der er imidlertid udarbejdet nationale retningslinjer for politiets efterforskning og sagsbehandling i sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold. Disse retningslinjer vil blive beskrevet i det følgende med henblik på en nærmere belysning af den danske efterforskningsindsats i praksis.

4.2.2.2. *Administrative nationale retningslinjer*

I den føromtalte Rigsadvokatmeddelelse om Seksualforbrydelser fremgår det, at der i sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold er udarbejdet nationale retningslinjer for politiets arbejde, og at politiet derfor må være særligt opmærksomme herpå.¹⁹⁹ Disse retningslinjer er udpenslet i *Vejledning om politiets behandling af sager om voldtægt eller voldtægtslignende forhold*²⁰⁰ udarbejdet af Rigspolitiet. Vejledningen indeholder en konkret beskrivelse af kravene til politiets efterforskningskridt og sagsbehandling i voldtægtssager. Vejledningen er imidlertid udarbejdet til intern brug og derfor ikke offentligt tilgængelig. Af samme grund er retningslinjerne ikke nærmere beskrevet i Rigsadvokatmeddelelsen. Jeg har imidlertid fået delvis aktindsigt i vejledningen.²⁰¹ I det følgende vil uddrag af vejledningens indhold derfor blive beskrevet i det omfang, aktindsigten tillader det.

Vejledningen indeholder gennemgående en beskrivelse af såkaldte *obligatoriske minimum-sagsbehandlingsskridt*.²⁰² Det fremgår, at politiet som udgangspunkt skal foretage disse skridt i alle sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold uafhængigt af vurderingen af sagen i øvrigt.²⁰³ Vedrørende selve efterforskningen og bevissikringen i sagen fremgår det, at politiet umiddelbart efter anmeldelsen blandt andet skal booke et afhøringslokale og monitorrum, som er specielt indrettet til personer, der befinder sig i en særlig sårbar situation, ligesom der skal udpeges en bistandsadvokat og en egnet afhører.²⁰⁴ Herefter fremgår det, at det vil afhænge af sagens nærmere omstændigheder, hvilke konkrete efterforskningskridt der skal tages. Det pointeres dog, at de såkaldte *uopsættelige efterforskningskridt* må iværksættes hurtigst muligt. Vejledningen indeholder i den forbindelse en konkret opstilling af, hvad der udgør uopsættelige efterforskningskridt i voldtægtssager.²⁰⁵ Denne opstilling er imidlertid undtaget fra aktindsigten. Det kan dog konstateres, at der er oplyst konkrete efterforskningskridt, som må anses for afgørende for bevissikringen i voldtægtssager, og som politiet derfor som hovedregel altid skal iværksætte.

I vejledningen synes der at være et gennemgående fokus på voldtægtsofferets integritet og den sårbare situation, offeret befinder sig i. Det fremgår for eksempel, at polititjenestepersonen så

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Rigsadvokatmeddelelsens pkt. 1.

²⁰⁰ Herefter "Vejledningen"

²⁰¹ Se bilag 2. Her er vejledningen (som udleveret) vedlagt

²⁰² Vejledningens s. 7

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid., s. 19

²⁰⁵ Ibid., s. 20

vidt muligt skal være af samme køn som den forurettede, hvis politiet skal overvære en undersøgelse, hvor afklædning af forurettede er påkrævet.²⁰⁶ Det påpeges også, at den afhørende polititjenesteperson ikke må søge en bestemt formodning om hændelsesforløbet bekræftet, ligesom denne i øvrigt skal fremtræde neutral over for den forurettede.²⁰⁷ Det understreges, at forurettede i voldtægtssager skal behandles med den fornødne respekt og værdighed, og at der skal tages hensyn til, at denne kan være påvirket af traumereaktioner som følge af overgrebet.²⁰⁸ Vejledningen påpeger endvidere, at afhøringstemaer skal præsenteres og forklares for den forurettede, så denne får en forståelse for, hvorfor bestemte spørgsmål bliver stillet og ikke opfatter politiets spørgsmål som anklagende eller bebrejdende.²⁰⁹ Det fremhæves i den forbindelse, at afhøreren også må have fokus på sit eget kropssprog og betoning af ord, da dette kan påvirke den forurettede negativt.²¹⁰ Vedrørende afhøringen af forurettede fremgår det desuden, at der skal lægges særlig vægt på samtykkeaspektet.²¹¹

Vejledningen understreger endeligt vigtigheden af, at politi og anklagemyndighed iagttager den ovenfor omtalte målsætning for sagsbehandlingstid i voldtægtssager.²¹²

Sammenfattende kan det konstateres, at politiets efterforskningsindsats ikke kan vurderes ud fra RPL's regler, men at vejledningen i vidt omfang konkretiserer de efterforskningskridt, der må tages i voldtægtssager, og at vejledningens indhold stemmer overens med EMD's praksis om efterforskningskravet.

4.2.3. Voldtægtsofferets processuelle retsstilling i straffesagen

Strafferetsplejeudvalget afgav i 2005 og 2006 en betænkning om henholdsvis forbedring af voldtægtsoffers retsstilling og forurettedes processuelle retsstilling i straffesager.²¹³ I betænkningerne gjorde udvalget sig overvejelser om, hvorvidt den forurettede burde tildeles partsstatus i straffesager med henblik på at styrke dennes retsstilling. Det blev i 2005-betænkningen påpeget, at voldtægtssagens særlige karakter og den meget udsatte position, som voldtægtsoffre befinder sig i, herunder at de som vidner i sagen let kan komme til at føle sig under anklage, naturligt rejser spørgsmål om særregler for voldtægtsoffre i straffeprocessen.²¹⁴ Udvalget fandt det dog ikke hensigtsmæssigt at tildele forurettede partsstatus med blandt andet den begrundelse, at det ville rykke ved grundlæggende strukturer i dansk straffeprocess.²¹⁵ Udvalget påpegede også hensynet til, at den anklagedes rettigheder efter EMRK artikel 6 fortsat sikres, og at man ikke kan kompromittere disse rettigheder i forsøget på at styrke den forurettedes retsstilling. Det blev desuden vurderet, at partsstatus for den forurettede vil kunne medføre en tungere procesform, som vil udfordre artikel 6's krav om, at straffesager gennemføres inden for rimelig tid.²¹⁶ Udvalgets overvejelser afspejler det synspunkt, at tildeling af partsstatus til den forurettede vil kunne forskubbe balancen mellem den forurettede og anklagedes rettigheder til ugunst for den anklagede, og at dette vil kunne udgøre et problem i forhold Danmarks forpligtelser efter artikel 6.

²⁰⁶ Ibid., s. 21

²⁰⁷ Ibid., s. 23

²⁰⁸ Ibid., s. 25

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ Ibid., s. 26

²¹² Ibid., s. 30

²¹³ Betænkning nr. 1458/2005 (2005-betænkningen) og betænkning nr. 1485/2006 (2006-betænkningen)

²¹⁴ 2005-betænkningen, s. 51

²¹⁵ 2006-betænkningen, s. 70 ff.

²¹⁶ 2005-betænkningen, s. 51 samt 2006-betænkningen, s. 74

Der ses ikke senere at være taget initiativ til fornyede overvejelser omkring, hvorvidt forurettede bør tildeles egentlig partsstatus i straffesagen. I dansk straffeprocess bliver den forurettede under både efterforskningen og den senere retssag altså betragtet som *vidne i egen sag*. Det er herefter kun anklagemyndigheden og den anklagede bistået af en forsvarer, der er parter i straffesagen.

I den ovenfor gennemgåede praksis ses EMD ikke at stille krav om, at den forurettede skal have en særlig processuel status i national strafferet. Det må derfor anses for at ligge inden for staternes skønsmargin, hvordan de vil sikre varetagelsen af voldtægtsofferets artikel 3- og 8-rettigheder over for den anklagedes artikel 6-rettigheder, og om dette skal ske ved tildeling af partsstatus eller ej. Når voldtægtsofre ikke har partsstatus efter dansk ret, må iagttagelse af Danmarks beskyttelsesforpligtelser fordr andre former for processuelle rettigheder og beskyttelsesregler. I det følgende undersøges den aktuelle danske indsats for at beskytte voldtægtsofre under straffesagen ved inddragelse af udvalgte processuelle regler, der vurderes særligt relevante i forhold til voldtægtsofferets artikel 3- og 8-rettigheder.

4.2.3.1. *Bistandsadvokatorordningen*

Strafferetsplejeudvalget foreslog i 2005-betænkningen en særlig udvidelse af bistandsadvokatorordningen i voldtægtssager, hvorefter der altid skal ske beskikkelse af en bistandsadvokat, medmindre forurettede efter behørig vejledning frabeder sig det.²¹⁷ Dette er den nugældende ordning, som fremgår af RPL § 741 a, stk. 2, 1. pkt. Voldtægtsofre har krav på en samtale med bistandsadvokaten forud for første afhøring, jf. § 741 a, stk. 2, 2. pkt. Voldtægtsofre har også ret til en vederlagsfri samtale med en bistandsadvokat forud for en eventuel anmeldelse til politiet, jf. § 741 a, stk. 4. Dette er med henblik på, at advokaten kan oplyse offeret om dennes retsstilling og forløbet i en voldtægtssag. Reglen er indsat i forbindelse med en lovændring i 2022 om styrket indsats mod seksuelle overgreb mod børn og styrket rådgivning til ofre for seksuelle overgreb²¹⁸, idet der forud for lovændringen alene var mulighed for beskikkelse af en bistandsadvokat, når der var indgivet en anmeldelse.

Bistandsadvokatens overordnede rolle er at varetage den forurettedes rettigheder og at vejlede den forurettede før, under og efter straffesagen. Bistandsadvokaten må derfor generelt anses for en væsentlig retssikkerhedsgaranti for den forurettede. Bistandsadvokatens retlige beføjelser fremgår af RPL § 741 c. Bestemmelsen kan dog ikke anses for at gøre udtømmende op med bistandsadvokatens beføjelser.²¹⁹ Bistandsadvokaten har eksempelvis adgang til at overvære afhøringer af den forurettede hos både politiet og i retten og har i denne forbindelse ret til at stille yderligere spørgsmål, som denne vurderer relevante for sagen, jf. § 741 c, stk. 1. Bistandsadvokaten har også adgang til at gøre sig bekendt med dokumenter i sagen vedrørende den forurettede, jf. § 741 c, stk. 2. Bistandsadvokaten skal desuden drage omsorg for beskyttelsen af forurettede som vidne, herunder gennem reglerne om dørlukning og udelukkelse af tiltalte, mens forurettede afgiver forklaring.²²⁰

Bistandsadvokatens processuelle beføjelser under retsmøder er imidlertid ikke nærmere reguleret i § 741 c. Det er derfor i vidt omfang overladt til retten at fastlægge bistandsadvokatens beføjelser i forbindelse med den almindelige retsledelse.²²¹ Bistandsadvokaten har dog ikke

²¹⁷ 2005-betænkningen, s. 58. Se eventuelt også opsummeringen af udvalgets forslag på s. 13

²¹⁸ Lovændring L 2022-02-15 nr. 226: Styrket indsats mod seksuelle overgreb mod børn og styrket rådgivning til ofre for seksuelle overgreb

²¹⁹ Kistrup m.fl. (2023), s. 873

²²⁰ Ibid., s. 874

²²¹ 2006-betænkningen, s. 38

adgang til at procedere med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen, eftersom det ikke er bistandsadvokatens opgave at agere yderligere anklager i sagen.²²² Bistandsadvokaten har dog adgang til at procedere med hensyn til processuelle spørgsmål om for eksempel dør-lukning og afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse.²²³

Det følger som nævnt af EMD's praksis, at den forurettede efter omstændighederne har krav på at få beskikket en advokat med henblik på varetagelse af sine rettigheder. Bistandsadvokatordningen i RPL må anses for i videre omfang at muliggøre advokatbistand for den forurettede, end hvad der kræves i EMD's praksis. Bistandsadvokatordningen må derfor anses for særdeles egnet til at bidrage til en effektiv retsforfølgning i forhold til den forurettede. Dette understøttes desuden af tal fra Det Kriminalpræventive Råd fra 2010, der viser, at der er en umiddelbar sammenhæng mellem beskikkelse af en bistandsadvokat og stigning i domfældelsesraten i voldtægtssager, idet domfældelsesraten for voldtægt sås fordoblet fra 32 % til 63 %, hvis forurettede havde fået beskikket en bistandsadvokat.²²⁴ Tallene afspejler altså, at bistandsadvokatordningen også i praksis sikrer en mere effektiv retsforfølgning.

4.2.3.2. *Indskrænket bevisførelse*

Fordi der i voldtægtssager ofte ikke er direkte vidner til forholdet, må skyldsspørgsmålet vurderes på baggrund af tiltaltes og forurettedes – typisk modstridende – forklaringer. Vurderingen af tiltaltes og forurettedes troværdighed bliver derfor ofte central for retten. Som nævnt ovenfor er voldtægtsofferet vidne i egen sag. Det fremgår af RPL § 185, stk. 1, at bevisførelse om et vidnes almindelige troværdighed kun må finde sted på den måde og i den udstrækning, som retten bestemmer. Det fremgår herefter af § 185, stk. 2, at stk. 1 finder tilsvarende anvendelse i sager om seksualforbrydelser med hensyn til bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd. I disse tilfælde må bevisførelsen imidlertid være ”af væsentlig betydning for sagen”, hvorfor adgangen til sådan bevisførelse må anses for stærkt begrænset. Der er imidlertid ikke indført et fuldstændigt forbud mod bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd, fordi en sådan bevisførelse i nogle tilfælde kan vise sig at være relevant for at opnå et materielt korrekt resultat i sagen.²²⁵

Bestemmelsen i stk. 2 blev indsat i RPL i 1981²²⁶ på baggrund af en offentlig debat omkring rimeligheden i, at forurettedes opførsel forud for gerningen indgik som en faktor i vurderingen af sagen.²²⁷ Bestemmelsen skal således modvirke, at kønlige og seksuelle stereotyper påvirker domstolenes skyldsvurdering, ligesom den skal bidrage til at forhindre ydmygelser af voldtægtsofferet under straffesagen.

En bestemmelse som RPL § 185, stk. 2, er overensstemmende med EMD's præmisser i den ovenfor omtalte *J.L. mod Italien*, hvor Domstolen fandt, at stereotyper i de nationale retssystemer forhindrer en effektiv beskyttelse af ofre for seksuel vold, ligesom det blev fastslået, at artikel 8 forpligter staterne til at beskytte offerets integritet og privatliv under straffesagen, så offeret her ikke oplever en retraumatisering. Det kan i den forbindelse nævnes, at Istanbulkonventionen også forpligter parterne til at træffe lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger

²²² Ibid.

²²³ Ibid.

²²⁴ Det Kriminalpræventive Råd: Voldtægt, der anmeldes, del VI: Voldtægtsanmeldelsers vej gennem retssystemet (2010), s. 51-52

²²⁵ 2005-betænkningen, s. 78 (hvor der henvises til betænkning nr. 1102/1987 (herefter 1987-betænkningen), s. 90-91)

²²⁶ Lovændring L 1981-05-27 nr. 257

²²⁷ Laudrup og Rahbæk (2006), s. 46

med henblik på at sikre, at bevismateriale vedrørende offerets seksuelle historie og adfærd kun tillades inddraget i sagen, hvis det er relevant og nødvendigt.²²⁸

Det fremgår specifikt af RPL § 741 c, stk. 1, 2. pkt., at bistandsadvokaten har ret til at gøre indsigelse mod bevisførelse i strid med § 185, stk. 2. Overfor forurettede vil der formentlig også bestå en pligt hertil.²²⁹ Det kan påpeges, at dette umiddelbart er bistandsadvokatens eneste adgang til udtale sig vedrørende bevisførelsen om skyldsspørgsmålet, idet bistandsadvokaten har ret til at begrunde en sådan indsigelse.²³⁰ Reglen må anses for et væsentligt værn til iagttagelse af forurettedes integritet under straffesagen.

4.2.3.3. Afhøringsregler

4.2.3.3.1. Afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse

Fordi forurettede har status som vidne, har tiltalte som udgangspunkt ret til at overvære forurettedes forklaring. Der er imidlertid en særlig hjemmel i RPL § 856 til at udelukke tiltalte fra at overvære forurettedes forklaring, ”når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås”, jf. § 856, stk. 1. Bestemmelsens ordlyd indikerer, at det alene er hensynet til at opnå en uforbeholden forklaring fra den forurettede, der kan begrunde udelukkelse af tiltalte. Det er formentlig ikke tilstrækkeligt, at forurettede ”blot” føler sig utilpas ved situationen.²³¹ I 1987-betænkningen blev det påpeget, at betingelserne for at udelukke tiltalte ofte vil være opfyldt i grovere sædelighedssager, herunder voldtægtssager, idet forurettede ofte vil være så hæmmet af at skulle afgive forklaring i tiltaltes tilstedeværelse, at forklaringen kan blive ufuldstændig eller måske urigtig.²³² På trods heraf er der i RPL ikke indført en ordning, hvor forurettede i grovere sædelighedssager har krav på, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens der afgives forklaring. Argumentet herfor har været, at det almindelige princip om, at tiltalte i en straffesag har ret til at være til stede under retsmødet, er så væsentligt et princip, at undtagelse herfra kun bør gøres efter en konkret vurdering.²³³ Der må derfor foretages en hensyns-afvejning i den konkrete sag; hensynet til at opnå en sandfærdig og detaljeret forklaring fra den forurettede må afvejes over for tiltaltes ret til at være til stede og gøre sig bekendt med alle bevisligheder i straffesagen.

Selv om det følger af EMD’s praksis, at staterne efter artikel 8 har en positiv forpligtelse til at beskytte voldtægtsofferet under straffesagen, kan det ikke anses for uoverensstemmende med EMD’s praksis, at forurettede ikke har et ubetinget krav på, at tiltalte skal føres ud af retslokalet, når der afgives forklaring. Som det allerede er blevet påpeget flere gange, må national ret tage hensyn til både tiltaltes ret til en retfærdig rettergang efter artikel 6 og forurettedes ret til respekt for privatliv mv. efter artikel 8 – begge rettigheder nyder menneskeretlig beskyttelse under straffesagen og må sikres af staten. På baggrund heraf kan forurettedes artikel 8-rettigheder ikke – på trods af det særlige beskyttelsesbehov i voldtægtssager – anses for at have forrang i forhold til tiltaltes artikel 6-rettigheder.²³⁴ EMD har omtalt afbalanceringen af de konkurrerende rettigheder under straffesagen som en ”*delicate task*”²³⁵ for de nationale myndigheder, og vurderingen af om myndighederne har foretaget en korrekt afbalancering af de konkurrerende rettigheder må vurderes konkret ud fra sagens samlede omstændigheder.

²²⁸ Se artikel 54

²²⁹ Se Helle Halds bemærkning i Søborg m.fl. (2021), s. 458

²³⁰ Kistrup m.fl. (2023), s. 876

²³¹ Se til støtte herfor Søborg m.fl. (2021), s. 452

²³² 1987-betænkningen, s. 71-72

²³³ Ibid., s. 87-88

²³⁴ Se til støtte herfor Baumbach (2014), s. 428

²³⁵ Se for eksempel *Y. mod Slovenien*, præmis 114

4.2.3.3.2. Dørlukning

Udgangspunktet efter dansk ret er, at retsmøder i straffesager afholdes for åbne døre. Der findes dog en særregel i RPL § 29 a, stk. 1, som giver forurettede i sædelighedssager et ubetinget krav på dørlukning, når denne skal afgive forklaring. Det samme gælder, hvis der under retsmødet skal afspilles eller forevises lyd- eller billedoptagelser, som gengiver forhold, der er rejst sigtelse eller tiltale for, jf. § 29 a, stk. 2. Bestemmelsen gælder, uanset andre personer måtte have interesse i at høre forurettedes forklaring.²³⁶ Hensynet til forurettede bliver i disse tilfælde tilagt størst vægt.

EMD lagde i den tidligere omtalte *G.U. mod Tyrkiet* vægt på, at manglende dørlukning havde indebåret en ydmygelse af klager: ”*One cannot ignore here the traumatic nature of the publicity of the proceedings for the applicant, and the fact that her hearing during a public hearing was such as to undermine her dignity and her private life.*”²³⁷ At der i RPL her findes et tungtvejende hensyn til forurettede synes altså at være på linje med EMD’s praksis. I sagen var problemet især, at retten slet ikke havde taget stilling til klagers anmodning om dørlukning, og at dørlukning måtte anses for særligt påkrævet af hensyn til hendes særlige sårbarhed, idet hun var mindreårig på det relevante tidspunkt, og gerningsmanden var hendes stedfar. Af disse grunde blev der statueret en krænkelse af artikel 8.

4.2.3.3.3. Videoafhøring

Som allerede nævnt har staten i sager om seksuelle overgreb en positiv pligt til at sørge for, at afhøring af offeret tager tilstrækkeligt hensyn til dennes sårbare situation.

I 2022²³⁸ blev adgangen til anvendelse af videoafhøring udvidet til voldtægtssager, så der i disse sager nu altid tilbydes videoafhøring til forurettede, der er 15 år eller derover.²³⁹ Reglen er blevet indsat i RPL § 745 e, stk. 1, nr. 5. En videoafhøring skal erstatte en indenretlig afhøring og fungerer derfor som en mere skånsom afhøringsform. Videoafhøringen kan herefter forevises som en del af bevisførelsen under sagens behandling i retten, jf. RPL § 872. På baggrund af udvidelsen af adgangen til videoafhøring i voldtægtssager er der blevet udarbejdet en Rigsadvokatmeddelelse herom.²⁴⁰ Heraf fremgår det, at politiet ved modtagelse af en anmeldelse om voldtægt skal tilbyde forurettede, at den første egentlige afhøring bliver en videoafhøring. Videoafhøringen gennemføres efter reglerne i RPL § 731 a og § 745 e.²⁴¹ Det fremgår, at afhøringen skal foretages i et særligt indrettet lokale og i videst muligt omfang af særligt uddannede afhører.²⁴² Ved afspilningen af videoafhøringen i retten har anklagemyndigheden og forsvareren adgang til at stille supplerende spørgsmål til forurettede. Det understreges imidlertid, at de supplerende spørgsmål ikke må have karakter af en genafhøring af forurettede, idet dette dels vil indebære en omgåelse af hensynene bag videoafhøringsordningen, som er at

²³⁶ Søborg m.fl. (2021), s. 454

²³⁷ *G.U.*, præmis 71 (oversat fra fransk til engelsk)

²³⁸ Lovændring L 2021-12-28 nr. 2601 (pkt. 7)

²³⁹ Hvis forurettede er 15 år eller derunder, tilbydes der fortsat videoafhøring efter reglerne i RPL § 745 e, stk. 1, nr. 1 og 2

²⁴⁰ Rigsadvokatmeddelelse nr. 9018 2022-01-01: Videoafhøring i voldtægtssager

²⁴¹ *Ibid.*, pkt. 1.

²⁴² *Ibid.*

undgå retraumatisering af den forurettede ved gentagne detaljerede forklaringer om de seksuelle handlinger i voldtægten.²⁴³ Reglerne om og retningslinjerne for anvendelsen af videoafhøringer er altså velegnede til at skåne voldtægtsofferet under sagen og inddrager hensynet til den særligt sårbare situation, som voldtægtsofferet kan befinde sig i.

5. Konklusion: Efterlever Danmark forpligtelserne efter EMRK artikel 3 og 8?

Formålet med specialet har i første omgang været at afdække de menneskeretlige forpligtelser, som Danmark er underlagt efter EMRK artikel 3 og 8 i relation til den strafferetlige håndtering af voldtægt, herunder særligt i forhold til beskyttelsen af voldtægts ofre.

Det er indledningsvist blevet fastlagt, at EMD anser voldtægt for en grov krænkelse af offerets integritet og seksuelle selvbestemmelsesret. I de tilfælde hvor voldtægten er begået af en anden borger, kan det udgøre en krænkelse af offerets rettigheder efter artikel 3 og 8, hvis staten ikke har opfyldt sine positive forpligtelser til at beskytte voldtægtsofferet i anledning af overgrebet. I de tilfælde hvor overgrebet er begået af en myndigheds person, mens offeret har været i myndighedernes varetægt, kan voldtægt desuden sidestilles med tortur i strid med statens negative forpligtelser efter artikel 3.

I relationer mellem borgerne kan det konkluderes, at staten efter artikel 3 og 8 er forpligtet til at etablere effektiv straffelovgivning, som skal håndhæves i praksis gennem princippet om effektiv efterforskning og retsforfølgning. EMD stiller ikke krav til, hvordan de nationale voldtægtsbestemmelser skal udformes. Imidlertid stilles der krav om, at staternes kriminalisering og efterforskning skal være baseret på samtykke. Staten er endvidere forpligtet til at retsforfølge og straffe i *alle* tilfælde, hvor offeret ikke kan anses for at have samtykket til den seksuelle aktivitet, og i øvrigt uafhængigt af om der foreligger beviser for tvang eller modstand fra offeret. EMD har fastlagt en nedre grænse for statens efterforskningsforpligtelse i form af en række minimumsstandarder, som blandt andet indebærer, at staterne skal efterforske voldtægtssager objektivt, grundigt, hurtigt og under inddragelse af den forurettede.

På baggrund af de udledte forpligtelser har specialet forsøgt at udlægge den danske retstilstand med henblik på en vurdering af, om dansk ret kan anses for at leve op til forpligtelserne.

Det kan umiddelbart konstateres, at dansk lovgivning i vidt omfang lever op til forpligtelserne. Gerningsindholdet i den danske voldtægtsbestemmelse er efter lovændringen blevet centreret omkring offerets samtykke, og der er etableret processuelle regler og retningslinjer på linje med EMD's minimumsstandarder. Dansk ret må også anses for at indeholde væsentlige processuelle beskyttelsesregler for voldtægtsofferet, som afbalancerer dennes rettigheder over for den anklagedes artikel 6-rettigheder. Danmark må på baggrund heraf anses for at have en legislativ ramme, der generelt lever op til forpligtelserne efter artikel 3 og 8.

Imidlertid er det som allerede påpeget ikke tilstrækkeligt, at den formelle lovgivning lever op til de positive forpligtelser. Hvis Danmark skal opfylde forpligtelserne i fuldt omfang og iagttagelse det stærkt forankrede effektivitetskrav i EMD's praksis, skal lovgivningen også administreres effektivt i praksis. Rigsadvokatens konklusion om anvendelsen af samtykkekravet i

²⁴³ Ibid., pkt. 3.4.

praksis indikerer, at den danske voldtægtsbestemmelse administreres i overensstemmelse med EMD's praksis; offerets samtykke er det centrale element i bevisførelsen, og der straffes uafhængigt af beviser for tvang eller modstand fra offeret. I politiets interne retningslinjer for efterforskning og sagsbehandling i voldtægtssager synes der også at være fokus på, at offerets samtykke udgør omdrejningspunktet for efterforskningen, og at der – i overensstemmelse med minimumsstandarderne – skal udvises objektivitet, grundighed i form af blandt andet uopsættelige efterforskningsskridt, hurtighed samt ske vejledning og inddragelse af den forurettede under sagen. Man kunne herefter være fristet til at konkludere, at Danmark også umiddelbart lever op til forpligtelserne i praksis.

Daugaard Sørensen-sagen og de øvrige medieomtalte sager nævnt i indledningen sår imidlertid tvivl omkring, hvorvidt Danmark rent faktisk formår at sikre en effektiv beskyttelse af voldtægts ofre i praksis. EMD har endnu ikke taget stilling til sagens menneskeretlige problemstillinger, og det kan selvfølgelig ikke siges med sikkerhed, hvordan EMD vil vurdere den. I kraft af den gennemgæede praksis og de afdækkede forpligtelser, mener jeg dog, at man kan foregribe EMD's vurdering af sagen. I *Maslova and Nalbandov mod Rusland* tog EMD stilling til betydningen af myndighedsfejl, og det blev her slået fast, at sagsbehandlingsfejl, som staten ikke kan give en plausibel forklaring på, og som resulterer i, at der ikke kan ske videre forfølgning i sagen, udgør en krænkelse af EMRK artikel 3. Jeg vil derfor mene, at der er en stor sandsynlighed for, at EMD vil statuere en krænkelse af Danmarks processuelle forpligtelser på baggrund af statsadvokatens fejl. Derimod stiller det sig mere tvivlsomt, hvordan EMD vil vurdere 2 måneders-fristen i RPL § 724, stk. 2. Bestemmelsen tjener hensynet til den sigtede. Hvis de danske myndigheder imidlertid har svært ved at overholde fristen i praksis, medfører dette en meget usikker og betænkelig retsstilling for den forurettede. Hertil kommer, at en overskridelse af fristen medfører en risiko for, at skyldige gerningspersoner ikke bliver retsfulgt – og dette er ikke bare stødende for retsfølelsen men også grundlæggende i strid med både EMRK artikel 3 og 8. Det bliver interessant at følge sagens videre forløb. Spørgsmålet er nu, om Danmark kan forlige sagen med klager ved at udbetale en økonomisk kompensation for de begåede fejl. I modsat fald må EMD afsige dom i sagen.

Sammenfattende er min endelige konklusion, at Danmark har en legislativ ramme, der i vidt omfang lever op til de positive forpligtelser efter artikel 3 og 8, men at der er visse indikationer på, at Danmark halter efter på effektiviteten i praksis.

På trods af en tilbagevendende indsats for at styrke voldtægts ofres retsstilling, er der altså noget, der tyder på, at Danmark fortsat ikke er helt i mål. Dette kan skyldes forskellige praktiske problemstillinger, som det ikke er muligt at konkretisere eller komme med realistiske løsningsforslag på her. Øget kvalitetskontrol og andre konkrete tiltag, der har fokus på både grundighed, overholdelse af målsætningerne for sagsbehandlingstid samt voldtægts ofrenes processuelle retigheder, må dog anses for et generelt værktøj til i højere grad at sikre effektiviteten i praksis.

6. Litteraturliste

Love, konventioner, forarbejder, vejledninger mv.

- Den Europæiske Menneskerettighedskonvention ("EMRK")
- Lovbekendtgørelse nr. 1360 af 28. september 2022 – Straffeloven ("STRFL")
- Lovbekendtgørelse nr. 1655 af 25. december 2022 – Retsplejeloven ("RPL")

- Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet ("Istanbulkonventionen")
- Lovbekendtgørelse nr. 285 af 29. april 1992 – Lov om den Europæiske Menneskerettighedskonvention /Inkorporeringsloven
- Lovforslag nr. 85 fremsat den 11. november 2020 (LFF 2020-11-11 nr. 85): Forslag til lov om ændring af straffeloven: Samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse ("Forarbejderne")
- Lovændring nr. 2208 af 29. december 2020 (L 2020-12-29 nr. 2208): Samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse
- Lovændring nr. 257 af 27. maj 1981 (L 1981-05-27 nr. 257): Indsættelse af § 185, stk. 2 i RPL
- Lovændring nr. 2601 af 28. december 2021 (L 2021-12-28 nr. 2601): Implementering af initiativer i aftale om politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023, herunder etablering af National Enhed for Særlig Kriminalitet
- Lovændring nr. 226 af 15. februar 2022 (L 2022-02-15 nr. 226): Styrket indsats mod seksuelle overgreb mod børn og styrket rådgivning til ofre for seksuelle overgreb
- BEK nr. 1108 af 21/09/2007: Bekendtgørelse om politiets og anklagemyndighedens pligt til at vejlede og orientere forurettede i straffesager og til at udpege en kontaktperson for forurettede
- Vejledning om politiets behandling af sager om voldtægt eller voldtægtslignende forhold, Rigspolitiet, 1. marts 2022 ("Vejledningen")
 - o Vejledningen (som udleveret) er vedlagt som bilag 2

Betænkninger

- Betænkning nr. 1534/2012 (Betænkning om seksualforbrydelser)
- Betænkning nr. 1574/2020 (Betænkning om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse)
- Betænkning nr. 1458/2005 (Betænkning om forbedring af voldtægtsorfres retsstilling) ("2005-betænkningen")
- Betænkning nr. 1485/2006 (Betænkning om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager) ("2006-betænkningen")
- Betænkning nr. 1102/1987 (Betænkning om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager) ("1987-betænkningen")

Rigsadvokatmeddelelser

- Rigsadvokatmeddelelse nr. 10590 2017-05-03: Målsætning for sagsbehandlingstider for vold, voldtægt og våben og indberetning herom til Rigsadvokaten (også benævnt CIRK 2017-05-03 nr. 10590)
 - o Det skal bemærkes, at denne Rigsadvokatmeddelelse ikke fremgår på Anklagemyndighedens Vidensbase, og at meddelelsen fremstår som "historisk" på Retsinformation, mens dette ikke er tilfældet på Karnov. Det har ikke været muligt at finde en nyere version af meddelelsen, og der findes eksempler på, at meddelelsens målsætninger er gentaget flere steder af nyere dato – for eksempel i Justitsministeriets orientering om sagsbehandlingstider i volds-, voldtægts- og våbensager fra 24. juni 2020 (<https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/REU/bilag/467/2216121/index.htm> (24.05.23)). Målsætningerne i Rigsadvokatmeddelelsen vurderes derfor fortsat at være gældende, hvorfor meddelelsen er inddraget i specialet.
- Rigsadvokatmeddelelse nr. 9209 2022-03-06: Seksualforbrydelser (kan tilgås på Anklagemyndighedens Vidensbase)
- Rigsadvokatmeddelelse nr. 9627 2022-06-03: Vejledning af forurettede mv. (kan tilgås på Anklagemyndighedens Vidensbase)
- Rigsadvokatmeddelelse nr. 9018 2022-01-01: Videoafhøring i voldtægtssager (kan tilgås på Anklagemyndighedens Vidensbase)

Bøger

- *Baumbach*, Trine: "Strafferet og menneskeret", 1. udgave (2014), Karnov Group ("Baumbach (2014)")
- *Evald*, Jens: "Juridisk teori, metode og videnskab", 2. udgave (2020), Jurist- og Økonomforbundets Forlag ("Evald (2020)")
- *Elholm*, Thomas m.fl.: "Kommenteret straffelov – Speciel del", 12. udgave, 1. oplag (2022), Jurist- og Økonomforbundets Forlag ("Elholm m.fl. (2022)")
- *Kistrup*, Michael, *Poulsen*, Jacob Lund, *Rørdam*, Thomas, *Røn*, Jens: "Straffeprocessen", 4. udgave (2023), Karnov Group ("Kistrup m.fl. (2023)")
- *Kjølbro*, Jon Fridrik: "Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere", 6. udgave (2023), Jurist- og Økonomforbundets Forlag ("Kjølbro (2023)")
- *Laudrup*, Camilla, *Rahbæk*, Helle: "Var det voldtægt? En undersøgelse af menneskerettigheder og voldtægtssager i Danmark", 1. oplag (2006), Center for Voldtægts ofre ("Laudrup og Rahbæk (2006)")
- *Lorenzen*, Peer m.fl.: "Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med kommentarer (art 1-9)", 3. udgave (2011), Jurist- og Økonomforbundets forlag ("Lorenzen m.fl. (2011)")
- *Rytter*, Jens Elo: "Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – og dansk ret", 2. udgave, 4. oplag (2011), Forlaget Thomsen ("Rytter (2011)")
- *Smith*, Eva: "Straffeprocessen – grundlæggende regler og principper", 7. udgave, 3. oplag (2015), Karnov Group ("Smith (2015)")
- *Søborg*, Tine, *Baumbach*, Trine, *Minke*, Linda Kjær: "Voldtægtssagen – retssystemets akilleshæl", 1. udgave (2021), Djøf Forlag ("Søborg m.fl. (2021)")

Artikler

- *Baumbach*, Trine: "Om voldtægt og Straffelovrådets betænkning om seksualforbrydelser", *Juristen*, Årgang 95, nr. 1 (2013) ("Baumbach (2013)")
- *Nielsen*, Gorm Toftegaard: "Er Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol en trussel for fundamentale strafferetlige principper?", *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, årgang 97, nr. 3 (2010) ("Toftegaard Nielsen (2010)")

Materiale fra internettet

- Institut for Menneskerettigheder: Notat af 2. maj 2019 om vurderingen af samtykkebaseret voldtægtslovgivning i lyset af Danmarks menneskeretlige forpligtelser: https://menneskeret.dk/files/media/document/notat_om_vurderingen_af_samtykkebaseret_voldtaegtslovgivning_maj19.pdf (24.05.23)
- Institut for Menneskerettigheder: Policy Brief fra maj 2019: https://menneskeret.dk/files/media/document/policy_brief_om_samtykkebaseret_voldtaegtslovgivning_til.pdf (24.05.23)
- Pressemeddelelser fra Justitsministeriet om tiltag til forbedring af voldtægts ofres retsstilling:
 - o <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/nyt-udspil-fra-justitsministeren-respekt-for-voldtaegtsofre/> (23.05.23)
 - o <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/justitsministeren-nedsaetter-ekspertpanel-om-voldtaegt-og-vil-skaerpe-lovgivning/> (23.05.23)
- Aktuelle sager på DR.dk om myndighedsfejl i blandt andet voldtægtssager:
 - o <https://www.dr.dk/nyheder/indland/politiet-har-begaet-alvorlige-fejl-i-straffesager-gerningsmaend-kan-vaere-gaaet-fri> (23.05.23)

- <https://www.dr.dk/nyheder/politik/justitsminister-kritiserer-politiet-grove-fejl-i-straffesager-de-her-fire-ting-er> (23.05.23)
- <https://www.dr.dk/nyheder/politik/ofre-politisvigt-oplevede-dybt-beroert-justitsminister-paa-samraad-jeg-deler-vreden> (24.05.23)
- <https://www.dr.dk/nyheder/politik/efter-myndighedsfejl-i-overgrebssager-som-emmas-nu-vil-regeringsparti-aendre-loven> (24.05.23)
- Rigsadvokaten: Opsamling på det anklagerfaglige fokusområde om den samtykkebaserede voldtægtsbestemmelse (nykriminaliseringen), marts 2023 ("Rigsadvokaten") – opsamlingen kan tilgås på følgende link: <https://anklagemyndigheden.dk/da/opsamling-paa-fokusomraade-samtykkebaseret-voldtaegtsbestemmelse> (26.05.23) – eller alternativt direkte via følgende link: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fanklagemyndigheden.dk%2FSites%2Fdefault%2Ffiles%2Finline-files%2FOpsamling%2520voldt%25C3%25A6gt.docx&wdOrigin=BROWSELINK> (26.05.23)
- Nick Hækkerups udtalelse vedrørende stigning i voldtægtsanmeldelser og -sigtelser efter indførelse af samtykkekravet: <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/stigning-i-voldtaegtsanmeldelser-og-sigtelser-efter-ny-samtykkebestemmelse/> (24.05.23)
- Domstolens målsætninger for sagsbehandlingstider i voldtægtssager: <https://www.domstol.dk/om-os/tal-og-fakta/vvv-sager/> (24.05.23)
- Det Kriminalpræventive Råd: Voldtægt, der anmeldes, del VI: Voldtægtsanmeldelsers vej gennem retssystemet, december 2010: <https://dkr.dk/media/7437/voldtaegt-der-anmeldes-vi-vej-retssys.pdf> (24.05.23)

Podcast

- DR Lyd: "En beklagelig fejl" (2023), episode 1 (beskrivelse af hændelsesforløbet i Daugaard Sørensen-sagen)

Praksis fra danske domstole

- AM2022.12.20Ø (kan tilgås på Anklagemyndighedens Vidensbase)
- AM2021.10.21V2 (kan tilgås på Anklagemyndighedens Vidensbase)

Praksis fra EMD

- M.C. mod Bulgarien (sagsnr. 39272/98 af 4. december 2003)
- Marckx mod Belgien (sagsnr. 6833/74 af 13. juni 1979)
- Aydin mod Tyrkiet (sagsnr. 23178/94 af 25. september 1997)
- Maslova and Nalbandov mod Rusland (sagsnr. 839/02 af 24. januar 2008)
- S.Z. mod Bulgarien (sagsnr. 29263/12 af 3. marts 2015)
- G.U. mod Tyrkiet (sagsnr. 16143/10 af 18. oktober 2016)
- D.J. mod Kroatien (sagsnr. 42418/10 af 24. juli 2012)
- X og Y mod Nederlandene (sagsnr. 8978/80 af 26. marts 1985)
- J.L. mod Italien (sagsnr. 5671/16 af 27. maj 2021)
- Y. mod Slovenien (sagsnr. 41107/10 af 28. maj 2015)
- E.B. mod Rumænien (sagsnr. 49089/10 af 19. marts 2019)
- Jeronovics mod Letland (sagsnr. 44898/10 af 5. juli 2016)
- Armani Da Silva mod UK (sagsnr. 5878/08 af 30. marts 2016)
- B.V. mod Belgien (sagsnr. 61030/08 af 2. maj 2017)
- Isayeva, Yusupova og Bazayeva mod Rusland (sagsnr. 57947/00, 57948/00 og 57949/00 af 24. februar 2005) ("Isayeva mv. mod Rusland")

- Giuliani og Gaggio mod Italien (sagsnr. 23458/02 af 24. marts 2011)
- El-Masri mod Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien (sagsnr. 39630/09 af 13. december 2012)
- Daugaard Sørensen mod Danmark (sagsnr. 25650/22 af 17. maj 2022)
 - o Sagen kan tilgås på HUDOC-databasen. Klagers påstande og anbringender fremgår imidlertid ikke på HUDOC men er vedlagt som bilag 1

7. Bilag

Bilag 1: Anmodning samt afgørelse vedrørende aktindsigt i klageskrivelsen i *Daugaard Sørensen mod Danmark*. Klageskrivelsen fremgår af afgørelsen.

Bilag 2: Anmodning samt afgørelse vedrørende aktindsigt i *Vejledning om politiets behandling af sager om voldtægt eller voldtægtslignende forhold*. Vejledningen (som udleveret) er vedlagt i tilknytning hertil.